

Inštitút spolupracujúceho obvineného – najefektívnejší prostriedok boja proti organizovanej trestnej činnosti?*

The Institute of the Cooperating Accused – the most Effective Means of Combating Organized Crime?

Karin Vrtíková**

Abstrakt

Predložený príspevok je venovaný poznatkom týkajúcim sa konkrétneho ústavu spolupracujúceho obvineného v zmysle slovenskej legislatívy. Neoddeliteľnou súčasťou predkladaného vedeckého príspevku sú aplikačné problémy, ktorých analýza posluží ako základ a východisko pre prípadné návrhy de lege ferenda. Čitateľ bude v danej problematike oboznámený s českým aj talianskym právnym poriadkom a z takto získaných informácií budú vyzdvihnuté jednotlivé nastavenia zahraničných právnych úprav, ktoré by mohli v budúcnosti slúžiť ako základ pre domáce právne úpravy. Na druhej strane poukážeme aj na problematické oblasti, ktorým čelia predmetné právne predpisy. Sme presvedčení, že takáto dôkladná analýza poskytne nielen čitateľovi, ale dúfajme, že aj akademickej obci náležitú zistenia, ktoré budú prínosom pre právny poriadok našej republiky a vytvoria priestor na ďalšiu diskusiu.

Kľúčová slova

Organizovaný zločin; spolupracujúci obvinený; dôkazy; prípustnosť dôkazov.

Abstract

The submitted contribution is devoted to knowledge related to the specific institution of the cooperating accused, in terms of Slovak legislation. An integral component of the submitted scientific contribution are application problems, the analysis of which will serve as a basis and starting point for possible de lege ferenda proposals. The reader will be introduced to both the Czech and the Italian legal system in the given issue, and from the information obtained in this way, individual settings of foreign legal regulations that could act as a basis for domestic legal regulations in the future will be highlighted. On the other hand, we will also point out the problematic areas with which the legal regulations in question are faced. We are convinced that such a thorough analysis will provide not only the reader, but hopefully also the academic community, with appropriate findings that will benefit the legal order of our republic and create space for further discussion.

* Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-19-0050. This work was supported by Slovak Research and Development Agency under the Contract No. APVV-19-0050.

** JUDr. Karin Vrtíková, PhD., Katedra trestného práva a kriminológie, Právnická fakulta, Trnavská univerzita v Trnave, Slovenská republika / Department of Criminal Law and Criminology, Faculty of Law, Trnava University, Trnava, Slovak Republic / E-mail: kvrtikova@gmail.com / ORCID: 0000-0001-9951-6426 / Scopus ID: 57998161400

Keywords

Organized Crime; Cooperating Accused; Evidence; Admissibility of Evidence.

Úvod

Predkladaný príspevok je venovaný poznatkom súvisiacim so špecifickým inštitútom spolupracujúceho obvineného, v zmysle slovenskej právnej úpravy. Integrálnou zložkou predloženého vedeckého príspevku sú aplikačné problémy, ktorých analýza poslúži ako základ a východisko pre možné návrhy *de lege ferenda*. Čitateľovi bude predstavený český ako aj taliansky právny systém v danej problematike, pričom z takto získaných informácií budú následne predstreté jednotlivé nastavenia cudzích právnych úprav, ktoré by *pro futuro*, mohli pôsobiť ako podklad pre tuzemskú právnu úpravu. Na opačnej strane poukážeme aj na problematiku miesta s ktorými sa predmetné právne úpravy potykajú. Sme presvedčení, že takáto dôkladná analýza poskytne nie len čitateľovi, ale nádejame sa, že aj akademickej obci, nálezité zistenia, ktoré budú prínosné pre právny poriadok našej republiky a utvoria priestor pre ďalšiu diskusiu.

Téma spolupracujúcich obvinených (nazývaných aj korunní svedkovia, či kajúnci) a ich právna úprava rezonuje nielen v právnych vodách ale vzbudzuje nemalý záujem aj širokej verejnosti. Toto konštatovanie sa zdá byť logické, nakoľko spolupracujúci obvinený, napriek tomu, že je sám páchatelom trestnej činnosti, získava vďaka svojej výpovedi (svojmu svedectvu) voči iným osobám výhodu, a to buď vo forme uloženia miernejšieho trestu, podmienennej beztrestnosti alebo dokonca môže nastať situácia, že sa „vykúpi“ iba symbolickým trestom. Ťažisko predmetného príspevku bude preto spočívať v špecifikách daných inštrumentov a ich významoch tak pre páchatel'a ako aj pre spoločnosť. Práve pri spomínaných nástrojoch boja proti organizovanej kriminalite totižto prevyšuje záujem spoločnosti na objasnení exaktne určených trestných činov viac, ako na trestnom stíhaní obvineného pre ten ktorý trestný čin.

Vzhľadom k tomu, že výpoveď spolupracujúceho obvineného je často jediným usvedčujúcim dôkazom o možnej trestnej činnosti, je mimoriadne dôležité aby došlo k jej dôkladnému prevereniu a následnému vyhodnoteniu tohto dôkazu, následkom čoho sa predídne prípadným nezrovnalostiam, resp. dosiahne sa, aby prípadné nedorozumenia boli adekvátne vysvetlené a podložené faktami. Skutočnosť totiž môže byť taká, že výpoveď spolupracujúcej osoby bude skreslená za účelom získania čo najnižšieho trestu, resp. čo možno najväčšej výhody od prokuratúry, resp. súdu.

Východisková oblasť daného príspevku bude preto zameraná na odhaľovanie trestnej činnosti v kontexte zabezpečovania hodnoverných dôkazov získaných zákonným spôsobom v rámci celého trestného konania. S ohľadom na to, je nesmierne dôležité nájsť primeranú hranicu prípustnosti dôkazov získaných prostredníctvom spolupracujúcich obvinených.

V súčasnosti mnohé zahraničné trestnoprávne úpravy považujú tento inštitút za mimoriadny, legitímny prostriedok boja proti závažnej kriminalite. Právne zakotvenie inštitútu spolupracujúceho obvineného by sme našli nielen v tuzemskej právnej úprave, ale tiež

v Českej republike (zakotvený novelami trestných kódexov, účinnými ku dňu 1. januára 2010), v Poľsku (art. 2 *ustawy o świadku koronnym*, zo dňa 25. júna 1997), v Nemecku (§ 46b *StGB*), v Taliansku (*La legge 13 febbraio 2001 n. 45*) a v celej rade ďalších krajín. V neposlednom rade aplikáciu tohto inštitútu odporúčajú aj viaceré medzinárodné dokumenty, príkladmo *Dohovor OSN o boji proti nadnárodnému organizovanému zločinu*, *Dohovor OSN proti korupcii*, *Rámcové rozhodnutie Rady 2008/841/SVV z 24. októbra 2008 o boji proti organizovanému zločinu*¹, dokumenty Rady Európy (*Recommendation Rec(2005)9 of the Committee of Ministers to member states on the protection of witnesses and collaborators of justice*) a na úrovni Európskej únie ešte doplníme *Európska multidisciplinárna platforma proti trestným hrozbám (EMPACT)*.²

S ohľadom na vyššie uvedené sme sa rozhodli čitateľovi predstaviť dve krajiny, ktorých právnu úpravu spolupracujúcich obvinených si autorka vybrala na komparáciu. O komparatívnom práve možno hovoriť len vtedy, ak existujú konkrétne komparatívne úvahy o probléme, ktorému je práca venovaná.

Skúsenosti ukazujú, že najlepšie sa to dá urobiť, ak autor najprv vysvetlí základy relevantného zahraničného práva, krajinu po krajine, a potom použije tento materiál ako základ pre kritické porovnanie, čo skončí závermi o správnej politike, ktorú má zákon prijať, čo môže zahŕňať reinterpretáciu jeho vlastného systému.³ S ohľadom na to, *comparatum* predloženého textu budú inštitúty spolupracujúceho obvineného v českom a talianskom právnom systéme, *comparandum* bude inštitút spolupracujúceho obvineného v právnom poriadku Slovenskej republiky, pričom zjednocujúcim prvkom komparácie, tzv. *tertium comparationis* je samotný inštitút spolupracujúceho obvineného ako prostriedok boja proti organizovanej trestnej činnosti, pričom na účely predkladaného vedeckého textu budú porovnávajúcim kritériom nasledovné špecifiká:

- situácie, v ktorých sa využíva inštitút spolupracujúceho obvineného,
- špecifikácia informácií, ktoré musí obvinený oznámiť, aby bol označený za spolupracujúceho obvineného,
- podmienky, ktoré musia byť splnené na udelenie statusu spolupracujúceho obvineného,
- vymedzenie následkov získania statusu spolupracujúceho obvineného, so zreteľom na hroziaci trest odňatia slobody,
- hranice prípustnosti dôkazov získaných prostredníctvom spolupracujúceho obvineného v rámci jednotlivých právnych úprav.

¹ *Rámcové Rozhodnutie Rady 2008/841/SVV zo dňa 24. 10. 2008 o boji proti organizovanému zločinu*. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008F0841&from=SK> [cit. 14. 1. 2023].

² EMPACT je v rámci EÚ predstavovaný aj ako cyklus politiky Európskej únie pre organizovanú a závažnú medzinárodnú trestnú činnosť. Prvýkrát bol zavedený v roku 2012 až 2013 a po mimoriadne úspešných výsledkoch bol **zaradený medzi hlavné nástroje v boji proti organizovanému zločinu na úrovni Európskej únie**. Jeho jasná metodika a súvislý spôsob riešenia najdôležitejších hrozieb, posilňovanie spolupráce medzi príslušnými útvarmi členských štátov ho predurčujú na jeden z najefektívnejších nástrojov Európskej únie v boji proti organizovanému zločinu. Na základe výsledkov ktoré dosahuje, Rada Európskej únie rozhodla o trvalom pokračovaní politického cyklu EMPACT a stanovila desať jednoznačných priorit EÚ v boji proti závažnej a organizovanej trestnej činnosti.

³ ZWEIGERT, K., KÖTZ, H. *An Introduction to Comparative Law*. 3. vyd. Preklad Tony Weir. Oxford: Oxford University Press, 1998, p. 6.

So zreteľom na vyššie uvedené, **primárnym cieľom** predmetného príspevku bude zhodnotenie slovenskej právnej úpravy spolupracujúceho obvineného a následne, prostredníctvom komparácie s českou a talianskou právnou úpravou vyvodenie možných záverov *de lege ferenda*. Na podklade legislatívneho vymedzenia *de lege lata*, vyabstrahujeme prípadné aplikčné problémy, ktoré by mohli narušiť zákonnosť, ako nosný pilier trestného dokazovania. S ohľadom na to, **čiasťkovým cieľom** bude predostretie riešenia problematiky previazanej so spolupracujúcim obvineným.

1 Definícia inštitútu spolupracujúceho obvineného v českom právnom poriadku

Inštitút spolupracujúceho obvineného v českom právnom poriadku nadobudol legálne kontúry dňa 1. 1. 2010, a to konkrétne dvomi novelami. Novelou českého Trestného zákona č. 40/2009 Sb. (ďalej „Trestní zákonník“, „český Trestný zákon“ alebo „TrZ“) a novelou českého Trestného poriadku č. 41/2009 Sb., previazanými s inštitútom spolupracujúceho obvineného. Z hľadiska medzinárodného, sú obe novely v súlade s Rezolúciou Rady Európskej Únie č. 4970111 (01) zo dňa 20. 12. 1996 o jednotlivcoch, ktorí spolupracujú pri súdnom konaní v boji proti medzinárodnému organizovanému zločinu.

Česká republika má inštitút spolupracujúceho obvineného upravený samostatným ustanovením v rámci zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (ďalej „Trestní řád“, „český Trestný poriadok“ alebo „TŘ“), čo možno považovať za precíznejšie riešenie právnej úpravy tak zásadného významu, akým bez pochyb spolupracujúci obvinený je.

Zmyslom a účelom prijatia tohto inštitútu do českého právneho poriadku bol záujem na zisťovaní a odhaľovaní páchatel'ov závažnej trestnej činnosti prostredníctvom osôb, ktoré sa určitou, avšak nie príliš významnou mierou podieľali na páchaní trestnej činnosti a zároveň sú ochotní rozkrývať štruktúru organizovaných zločineckých skupín a o podstatných skutočnostiach informovať orgány činné v trestnom konaní.

Ďalšou novelou č. 193/2012 Sb., účinnou od 1. 9. 2012, bol do českého Trestného poriadku vložený odsek, ktorý v súvislosti so spolupracujúcim obvineným ustanovil, že uloženie druhu a výmery trestu sa uskutočňuje v previazanosti na spôsob, akým spolupracujúci obvinený prispel k objasneniu **zločinu** (nevyžaduje sa, aby išlo o obzvlášť závažný zločin ako tomu bolo do účinnosti predmetnej novely) spáchaného členmi organizovanej skupiny, v spojení s organizovanou skupinou alebo v prospech organizovanej zločineckej skupiny.

Štátny zástupca v konaní o zločine môže označiť osobu za spolupracujúcu v prípade kumulatívneho naplnenia nasledovných atribútov:

- oznámi štátnemu zástupcovi skutočnosti, ktoré sú spôsobilé významne prispieť k objasneniu zločinu spáchaného členmi organizovanej skupiny, v spojení s organizovanou skupinou alebo v prospech organizovanej zločineckej skupiny;
- zaviazne sa podať v prípravnom konaní a tiež v konaní pred súdom úplnú a pravdivú výpoveď o vyššie uvedených skutočnostiach;

- prizná sa k činu, pre ktorý je stíhaný, pričom neexistujú dôvodné pochybnosti o tom, že toto priznanie bolo urobené slobodne, vážne a určito;
- prehlási, že súhlasí s tým, aby bol označený za spolupracujúceho obvineného.

S ohľadom na vyššie uvedené, obvinený musí oznámiť štátnemu zástupcovi také informácie, ktoré sú schopné zásadným spôsobom prispieť k odhaleniu zločinu spáchaného členmi organizovanej skupiny, v spojení s organizovanou skupinou alebo v prospech organizovanej zločineckej skupiny. Spolupracujúci obvinený sa musí vyjadriť, na jednej strane k svojmu členstvu, účasti na činnosti organizovanej skupiny, resp. na spáchaní trestného činu v prospech organizovanej zločineckej skupiny, na strane druhej, musí uviesť podstatné a dôveryhodné informácie týkajúce sa zločinu spáchaného členmi organizovanej skupiny, v spojení s organizovanou skupinou alebo v prospech organizovanej zločineckej skupiny. Spôsobilosť týchto skutočností sa posudzuje s ohľadom na povahu konkrétneho prípadu, resp. trestného činu o ktorý v danom prípade ide.

Následne obvinený prisľúbi, že aj v prípravnom konaní, aj v konaní pred súdom podá úplnú a pravdivú výpoveď o skutočnostiach schopných významným spôsobom prispieť k objasneniu zločinnosti. Tento záväzok musí byť uskutočnený buď formou samostatného písomného prehlásenia podpísaného obvineným, alebo môže byť zahrnutý do protokolu o výsluchu obvineného,⁴ čo v zásade nahrádza zápisnicu v rámci tuzemskej právnej úpravy. Následkom tohto konania je záväzok spolupracujúceho obvineného, že v budúcnosti vykonaná výpoveď korešponduje so skutočnosťami, ku ktorým sa spolupracujúci páchatel zaviazal. Do protokolu o výsluchu obvineného **sa môžu** aj po formálnej stránke zahrnúť náležitosti dokazujúce, že obvinený spolupracuje, teda oznámenia o skutočnostiach, ktoré sú spôsobilé významne prispieť k objasneniu zločinu spáchaného členmi organizovanej skupiny, v spojení s organizovanou skupinou alebo v prospech organizovanej zločineckej skupiny. Priznanie k činu, pre ktorý je obvinený trestne stíhaný a výslovné prehlásenie obvineného, že súhlasí s tým, aby bol označený za spolupracujúceho, sú taktiež fakultatívnymi náležitosťami protokolu o výsluchu obvineného.⁵

Z vyššie uvedeného vieme, že aby obvinený mohol byť označený za spolupracujúceho obvineného v zmysle § 178a TŘ musia byť splnené všetky podmienky uvedené v § 178a ods. 1 písm. a), b), c) TŘ, tzv. formálne predpoklady, pričom nespĺnenie čo i len jednej z nich má za následok, že nemožno vôbec uvažovať o tom, že by obvinený bol označený za spolupracujúceho obvineného. Súčasne tiež platí, že po splnení všetkých podmienok uvedených v § 178 ods. 1 písm. a), b), c) TŘ musí štátny zástupca následne zvažovať splnenie podmienok uvedených v § 178a ods. 1 posledná veta, a síce tzv. materiálne podmienky, nakoľko až po tom môže štátny zástupca rozhodnúť, či obvinenému status spolupracujúceho obvineného prizná alebo nie, nakoľko aj po splnení všetkých podmienok uvedených v § 178a ods. 1 TŘ nie je na toto označenie právny nárok a postup štátneho zástupcu je iba fakultatívny.

⁴ K tomu bližšie pozri § 178a ods. 3 Trestného rádu.

⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád II. § 157–314s. Komentář*. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2135.

Na tomto mieste považujeme za dôležité zreteľne vymedziť, že vzhľadom na dikciu českého Trestného poriadku, výsluch osoby v procesnom postavení obvineného, ktorý ešte nie je označený za spolupracujúceho, vždy vykonáva štátny zástupca. Túto právomoc štátny zástupca nemôže preniesť na iné subjekty a výsluchom nesmie poveriť, napríklad právneho čakaťa alebo asistenta. Netreba si ale pliesť ten fakt, že štátny zástupca môže pri výsluchu využiť súčinnosť policajného orgánu, no výsluch nesmie vykonávať policajný orgán. Povinné obsahové náležitosti výsluchu musí s aspirantom na spolupracujúceho obvineného vykonať štátny zástupca a ostatné časti výsluchu môže uskutočniť aj policajný orgán.⁶

Nemožno opomenúť, že obligatónym predpokladom na to, aby štátny zástupca mohol použiť právnu úpravu ustanovenia týkajúceho sa spolupracujúceho obvineného je, jeho **priznanie sa k trestnej činnosti**, pričom toto priznanie sa musí týkať výlučne trestného činu pre ktorý je spolupracujúci obvinený trestne stíhaný. Jeho priznanie musí byť úplné a bez výhrad, podporované ďalšími dôkazmi uskutočnenými v danej trestnej veci, čím je logicky zabránené, aby spolupracujúci obvinený napríklad, seba obviňoval z dôvodu, že na jeho osobu niekto vyvíja nátlak, z dôvodu, že sa stal obeťou trestného činu vydierania, či z iných subjektívnych príčin. Možno preto povedať, že jeho výpoveď musí byť konformná aj s ďalšími preukázateľnými dôkazmi.

Poslednou podstatnou náležitosťou na to, aby obvinenému mohol byť udelený status spolupracujúceho, je jeho **poučenie pred výsluchom**. Obvinený musí byť pred výsluchom poučený ako každý iný obvinený, avšak nakoľko ide o osobu, ktorá aspiruje na pozíciu spolupracujúceho obvineného k základným náležitostiach poučenia, prístupujú tzv. **špeciálne aspekty**:

- o význame označenia za spolupracujúceho obvineného;
- o povinnosti zotrvať na svojom priznaní v prípravnom konaní a tiež v konaní pred súdom podať úplnú a pravdivú výpoveď o skutočnostiach, ktoré sú spôsobilé významne prispieť k odhaleniu závažnej trestnej činnosti;
- o tom, že v prípade porušenia záväzkov, ku ktorým sa zaviazal nebude naďalej považovaný za spolupracujúceho obvineného;
- o tom, že v prípade ak trestné stíhanie spolupracujúceho obvineného skončí skôr ako trestné stíhanie ostatných osôb pre zločin, k objasneniu ktorého sa zaviazal, vzťahuje sa jeho povinnosť zotrvať na svojom priznaní a dodržať svoje záväzky uvedené v rámci § 178a ods. 1 TŘ aj v ďalšom priebehu trestného konania proti týmto osobám. Prípadné porušenie takéhoto záväzku môže byť dôvodom pre povolenie **obnovy konania v neprospech spolupracujúceho obvineného**.⁷

V prípade, ak obvinený v prípravnom konaní alebo v konaní pred súdom poruší svoje záväzky, vrátane podania úplnej a pravdivej výpovede o relevantných skutočnostiach nebude naďalej považovaný za spolupracujúceho obvineného. Ak k takémuto nedodržaniu podmienok zo strany obvineného skutočne dôjde, túto zmenu postavenia obvinenému oznámi, v prípravnom konaní štátny zástupca a v konaní pred súdom súd. Zároveň platí, že takéto

⁶ § 178a ods. 3 Trestného rádu.

⁷ Posledný bod uvedeného špeciálneho poučenia, vzťahujúceho sa na spolupracujúceho obvineného je od 1. 10. 2020 tiež náležitosťou špeciálneho poučenia spolupracujúceho páchača.

oznámenie štátny zástupca aj súd vždy obvinenému zdôvodnia, avšak podanie opravných prostriedkov v tomto prípade neprichádza do úvahy.⁸

Domnievame sa, že predmetné poučenie, konkrétne jeho špeciálne prvky vzťahujúce sa na spolupracujúceho obvineného, sú mimoriadne významným atribútom českého zákonodarcu, ktorý deklaruje významovosť a výnimočnosť tohto inštitútu, ktorá je odrazom jeho špeciálnosti. Po prednesení poučenia štátny zástupca obvineného vypočuje najmä vzhľadom na informácie, ktoré poskytol a k jeho priznaniu.

Ak dôjde ku kumulatívne naplneniu všetkých predpokladov uvedených vyššie je výlučne na štátnom zástupcovi, či osobu majúcu záujem o získanie statusu spolupracujúceho obvineného, týmto aj označí.⁹ Štátny zástupca je povinný predtým ako rozhodne o udelení, resp. neudelení statusu spolupracujúceho obvineného, obligatórne skúmať naplnenie nasledovných atribútov:

- *povaha trestného činu* – smerovanie záväzku obvineného musí viesť predovšetkým k podaniu úplnej a pravdivej výpovede;
- *povaha trestnej činnosti, ku ktorej sa obvinený priznal* – trestný čin, ku ktorému sa obvinený priznáva nesmie byť závažnejší ako zločin k objasneniu ktorého prispieva svojou výpoveďou;
- *osobnostné predpoklady obvineného* – ide o charakteristiku obvineného s ohľadom na dôveryhodnosť a spoľahlivosť jeho tvrdení, spôsob predchádzajúceho života, teda či obvinený už bol, povedzme, v minulosti trestne stíhaný, resp. odsúdený. Zároveň sa skúma aj sklon k páchaniu trestnej činnosti¹⁰;
- *okolnosti prípadu* – možno ich nazvať ako *modus operandi* trestného činu, ktorého sa mal obvinený dopustiť a ku ktorému sa priznáva a tiež aj zločinu na ktorého objasnení sa svojou výpoveďou spolupracujúci obvinený podieľa.¹¹

Štátny zástupca je po preskúmaní všetkých vyššie uvedených skutočností oprávnený k vykonaniu dvoch rozhodnutí. Tým prvým je rozhodnúť o udelení statusu spolupracujúcej osoby, druhým, vykazujúcim značnú mieru problematiky, je posúdenie prínosu výpovede spolupracujúceho obvineného, a to v tom zmysle, že napriek tomu, že spolupracujúci obvinený vypovedal všetky informácie, ktorými disponoval, tieto nepostačovali na získanie statusu spolupracujúceho obvineného. Teda, spolupracujúci obvinený povie všetko čo vie, avšak štátny zástupca rozhodne o tom, že mu status spolupracujúceho obvineného neudelí. Na túto neľahkú situáciu upozorňoval už Gajdičiar, ktorý vyslovil, že: „*Takémuto obvinenému nemôže žiadna zákonná dikcia zaručiť absolútne záruky, že príslub výhod bude bezpodmienečne dodržaný.*“¹²

⁸ K tomu bližšie pozri Uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 1. 4. 2020, sp. zn. 7 Tdo 317/2020-9370.

⁹ K tomu bližšie pozri Uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 24. 3. 2021, sp. zn. 4Tdo 1289/2020.

¹⁰ K tomu bližšie pozri Uznesenie Ústavného súdu ČR zo dňa 13. 3. 2014, sp. zn. III. ÚS 859/2013.

¹¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád II. § 157–314s. Komentář*. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3128.

¹² GAJDIČIAR, V. Zákonnosť dokazovania pri aplikácii inštitútu spolupracujúceho obvineného. In: *Dny práva 2012*. Brno: PrF MU, 2013, s. 1399–1423. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/trestneppravialternativy/GajdičiarVladimir.pdf

Je dôležité tiež doplniť, že obvinený nedisponuje žiadnym opravným prostriedkom, ktorým by prípadný negatívny záver štátneho zástupcu mohol zvrátiť.¹³

Na rozdiel od Gajdičiara sa domnievame, že v tomto smere má český zákonodarca legislatívne predpoklady na udelenie statusu spolupracujúceho obvineného nastavené vhodne, a to najmä s ohľadom na skutočnosť, že štátny zástupca nie je takpovediac „zatlačený do kúta“ a v prípade aj obsahovo významnej výpovede obvineného, ktorý sa prizná a bude ochotný vypovedať o závažnej trestnej činnosti aj ďalej, nebude udeľovať status spolupracujúceho obvineného bez riadneho preverenia dôkaznej situácie a potvrdení tejto výpovede ďalšími komplementárnymi dôkazmi. Štátny zástupca totiž vzhľadom k povahe trestného činu uvedeného v priznaní obvineného, v porovnaní so zločinom k objasneniu ktorého sa zaviazal a v miere v akej môže spolupracujúci obvinený prispieť k objasneniu zločinu spáchaného členmi organizovanej skupiny, v spojení s organizovanou skupinou alebo v prospech organizovanej zločineckej skupiny, posudzuje význam výpovede aspiranta na spolupracujúceho obvineného pre dané trestné konanie, konkrétne na všetky zhromaždené dôkazy k osobe obvineného a k okolnostiam prípadu. S ohľadom na to, akým spôsobom sa obvinený podieľal na spáchaní zločinu k objasneniu ktorého sa zaviazal a aké následky svojim konaním spôsobil, štátny zástupca rozhodne, či udelí status spolupracujúceho obvineného alebo nie. Z tohto dôvodu hodnotíme právnu úpravu v Českej republike ako nastavenú primerane a dostatočne.

V prípade, ak sa štátny zástupca rozhodne udeliť obvinenému status spolupracujúceho obvineného, je oprávnený v obžalobe navrhnúť **upustenie od potrestania** v zmysle § 46 ods. 2 českého Trestného zákona, pokiaľ sú obligatórne naplnené nasledovné aspekty:

- spolupracujúci obvinený nespáchal trestný čin, ktorý je závažnejší ako zločin k objasneniu ktorého prispel;
- nepodíeľal sa ako organizátor alebo návodca na spáchaní zločinu k objasneniu ktorého prispel;
- svojou trestnou činnosťou nespôsobil úmyselne ťažkú ujmu na zdraví alebo smrť;
- neexistujú dôvody pre mimoriadne zvýšenie trestu odňatia slobody – § 59 TrZ.

Oprávnenie štátneho zástupcu na návrhnutie upustenia od potrestania pre spolupracujúceho obvineného je na subjektívnom rozhodnutí štátneho zástupcu, *de iure*, naň spolupracujúci obvinený nemá právny nárok, z čoho vyplýva, že v aplikačnej praxi môže nastať situácia, kedy štátny zástupca udelí status spolupracujúceho obvineného, ale v obžalobe nenavrhnú aby bolo voči nemu upustené od potrestania. Zároveň tiež platí, že po splnení zákonných podmienok je štátny zástupca oprávnený zvážiť, či považuje za nutné navrhnúť v obžalobe upustenie od potrestania alebo podľa § 58 ods. 4 českého Trestného zákona, uloženie trestu pod dolnú hranicu trestnej sadzby. V tomto smere je taktiež potrebné poukázať na rozhodnutie Najvyššieho súdu Českej republiky¹⁴ v zmysle ktorého platí, že: „*Označenie obvineného*

¹³ DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád, Komentář. I. díl*. Praha. Wolters Kluwer ČR, 2017, s. 1334.

K tomu tiež pozri Uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 9. 10. 2019, sp. zn. 11Tdo/968/2019, Uznesenie Ústavného súdu ČR zo dňa 28. 8. 2019, sp. zn. III. ÚS 3193/18.

¹⁴ Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 17. 9. 2015, sp. zn. 8Tdo/661/2015.

za spolupracujúceho podľa § 178a TRĚ nie je pre súd záväzný v tom zmysle, že by súd automaticky bez ďalšieho bol povinný uložiť trest pod dolnú hranicu trestnej sadzby, avšak je povinný tak urobiť pokiaľ sám, podľa svojho nezávislého posúdenia dospel k záveru, že boli naplnené všetky zákonné podmienky.“

Ďalším možným následkom, vyplývajúcim pre spolupracujúceho obvineného v prípade naplnenia podmienok ustanovených v § 178a ods. 1 českého trestného poriadku a podaniu v prípravnom konaní, resp. v konaní pred súdom úplnej a pravdivej výpovede o skutočnostiach spôsobilých prispieť k objasneniu zločinu spáchaného organizovanou skupinou, v spojení s organizovanou skupinou alebo v prospech organizovanej zločineckej skupiny je **mimoriadne zníženie trestu odňatia slobody**. V zásade je ale nutné, aby súd zobral do úvahy okrem vyššie uvedených faktov aj povahu trestného činu uvedeného v priznaní obvineného a porovnal ju so zločinom k objasneniu ktorého páchatel prispel svojou výpoveďou. Tiež je nutné zohľadniť aj osobu páchatela a ďalšie okolnosti prípadu. Teda, súd v prípade postupu podľa § 58 ods. 5 TrZ vezme do úvahy povahu trestného činu uvedeného v priznaní obvineného a skonfrontuje ju so zločinom spáchaným členmi organizovanej skupiny, v spojení s organizovanou skupinou alebo v prospech organizovanej zločineckej skupiny, k objasneniu ktorej prispel. Súd je teda tým arbitrom, ktorý rozozná na ktorú stranu sa nakloní pomyslená miska váh spravodlivosti. Senát tiež berie na zreteľ význam konania obvineného, okolnosti prípadu, a to najmä akým spôsobom sa podieľal na danom zločine k objasneniu ktorého sa zaviazal a aké následky svojim konaním spôsobil.¹⁵

Teda, ak má obvinený záujem získať status spolupracujúceho obvineného a štátny zástupca ho za spolupracujúceho obvineného označí v obžalobe alebo v dohode o vine a treste, z tohto označenia neplynie súdu povinnosť uložiť mu trest pod dolnú hranicu trestnej sadzby, resp. upustiť od postrestania.¹⁶

Jednu z problematických situácií vyskytujúcich sa v aplikačnej praxi vyriešila pomerne nedávna novela českého trestného zákona č. 333/2020 Sb., účinná od 1. 10. 2020, na základe ktorej môže spolupracujúci obvinený uzavrieť so štátnym zástupcom **dohodu o vine a treste**, ktorej dôsledkom je, že už v okamihu jej uzatvárania sú spolupracujúcemu obvinenému presne známe výhody, ktoré mu budú poskytnuté za jeho výpoveď. Teda situácia platná do prijatia tejto novely, že spolupracujúci obvinený napriek podaniu výpovede, navzdory tomu, že sa k spáchaniu trestného činu priznal **nevedel**, či jeho výpoveď bude dostačujúca a až do skončenia hlavného pojednávania nemal vedomosť o tom, akým spôsobom súd rozhodne, resp., či sa prikloní k udeleniu mimoriadneho zníženia trestu v zmysle § 58 ods. 5 českého Trestného poriadku,¹⁷ bola prostredníctvom spomínanej novelizácie čiastočne vyriešená. Zámerne bol použitý termín čiastočne, pretože v prípade, ak sa spolupracujúci obvinený rozhodne nepristúpiť k uzatvoreniu dohody o vine a treste, prokurátor voči nemu podá obžalobu a nakoľko k žiadnemu konsenzu nedošlo, obvinený

¹⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád II. § 157–314s. Komentář*. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2316.

¹⁶ VANTUCH, P. K možnosti využití institutu spolupracujícího obviněného v dohodě o vině a trestu. *Advokátní denník*. 2021.

¹⁷ K tomu tiež pozri Důvodová zpráva ke sněmovnímu tisku č. 466/0, předloženému v 8. volebním období sněmovny. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. 2019, s. 26 a násl. [cit. 26. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?id=161041>

až do skončenia hlavného pojednávania očakáva, akým spôsobom súd rozhodne. Na margo možného uzavretia dohody o vine a treste medzi štátnym zástupcom a spolupracujúcim obvineným Kocina upozorňuje, že: „Napriek snabe o rozšírenie konaní o dohode o vine a treste, zostáva otázkou, či dôjde k jej masovejšiemu využívaniu, nakoľko pre spolupracujúceho obvineného stále pretrvávajú neistota ohľadne neschválenia dohody súdom. V tom prípade, aj keď sa podľa zákona neprihliada na skutočnosti ako je priznanie viny obvineným, môže obvinený nadobudnúť dojem, že v následnom súdnom konaní by mohol byť v jeho neprospech využité priznanie, ktoré urobil v dohodovacom konaní.“¹⁸

Na druhej strane Vantuch k tejto problematike podáva pomerne vyčerpávajúce stanovisko, z ktorého vyberáme nasledovné: „Štátny zástupca môže označiť obvineného za spolupracujúceho v obžalobe a od 1. októbra 2020 tiež v dohode o vine a treste, ktorú uzavrie s obvineným, ktorý v priebehu vyšetrovania splní podmienky ustanovené v § 178a ods. 1 písm. a), b), c) TŘ.“¹⁹

Z uvedeného vyplýva, že predmetná novela zabezpečila spolupracujúcemu obvinenému právnu istotu v tom zmysle, že ten už v čase uzatvárania dohody o vine a treste vie presne aké výhody mu budú poskytnuté. Teda neistota v ktorej takýto obvinený boli do prijatia novely bola parciálne prekonaná, keďže v prípade nepristúpenia k dohode o vine a treste spolupracujúci obvinený až po podaní obžaloby a prebehnutí súdneho pojednávania bude vedieť výsledok súdu ohľadom jeho rozhodnutia o treste.

Právna úprava v Českej republike, *de lege lata*, v prípade naplnenia legislatívnych podmienok umožňuje spolupracujúcemu obvinenému **úplnú beztrestnosť**. Zavedenie faktickej beztrestnosti pre spolupracujúceho obvineného spustilo značné odborné polemiky, kde časť právnickej verejnosti zaujala pozitívne stanovisko a časť prijala zmeny skepticky. Podľa Vantucha má možnosť upustiť od potrestania vysoký potenciál zvýšiť motiváciu obvinených spolupracovať s orgánmi činnými v trestnom konaní, najmä kvôli vidine nezaradenia do výkonu trestu a teda vyhnutiu sa nebezpečenstvu, ktoré by tam „zradcovi“ hrozilo.²⁰ Náš názor v tejto otázke je z opačnej strany spektra. Na jednej strane sme si vedomí istej miery privilegovanosti postavenia spolupracujúceho obvineného keďže sa v rámci trestného konania rozhodol podať výpoveď a tým usvedčiť páchatel'ov závažnejšej trestnej činnosti než je tá jeho. Na druhej strane sa domnievame, že pripustenie možnosti získania úplnej beztrestnosti môže síce značne zvýšiť motiváciu obvineného spolupracovať, no zároveň táto kolosálna výhoda zvýši predpoklady, že osoby majúce záujem spolupracovať s justíciou budú, zaslepení vidinou vlastnej beztrestnosti, vypovedať skutočnosti, ktoré nebudú pravdivé, vo svojich výpovediach budú zavádzať a schválne klamať, čím v konečnom dôsledku môžu zabrániť dolapeniu skutočného páchatel'a. To všetko len preto, aby sa istým spôsobom zapáčili štátnemu zástupcovi a ten aby ich označil za spolupracujúce osoby. S ohľadom na to hodnotíme úplnú beztrestnosť pre spolupracujúceho obvineného za neprimerane

¹⁸ KOCINA, J. Velká novela trestních předpisů: Aktuální otázky dohody o vině a trestu. *Bulletin advokacie*. 2020, č. 11, s. 17–19.

¹⁹ VANTUCH, P. K možnosti využití institutu spolupracujícího obviněného v dohodě o vině a trestu. *Advokátní denník*. 2021.

²⁰ VANTUCH, P. K dohodě o vině a trestu mezi obžalovaným a státním zástupcem po přednesení obžaloby. *Bulletin advokacie*. 2021, č. 4, s. 24.

vysoký benefit, ktorý v konečnom dôsledku môže viesť k ľstivej motivácii spolupracujúceho obvienného vypovedať.

Dôležitou súčasťou českej právnej úpravy previazanej s osobou spolupracujúceho obvineného je skutočnosť prezumovaná v zákone č. 137/2001 Sb., o zvláštni ochrane svědka ve znění pozdějších předpisů (ďalej „český ZOS“), ktorý nadobudol účinnosť 1. 7. 2001. Český zákon o zvláštni ochrane svědka, okrem iného, poskytuje ochranu osobe v procesnom postavení obvineného, ktorý ako bývalý člen zločineckej organizácie pomáha orgánom činným v trestnom konaní pri odhalení a usvedčovaní páchatel'ov trestnej činnosti a napomáha k rozkrývaniu ich trestnej činnosti. Predmetný zákon umožňuje zaistiť komplexnú ochranu nielen **svedkom**, ale v rámci zefektívnenia boja proti organizovanej trestnej činnosti zabezpečuje ochranu aj **osobám obvineným** z trestných činov, ktoré sú ochotné vypovedať a tým napomáhať orgánom činným v trestnom konaní pri odkrývaní organizovaných zločineckých skupín a pri usvedčovaní páchatel'ov týchto trestných činov, čím zaisťujú efektívnejší boj štátu proti závažným druhom kriminality. Na podklade zmieneného vyvodzujeme, že predmetný právny predpis umožňuje poskytovať ochranu aj osobám spolupracujúcim s justíciou v prípade, že sú naplnené obligatórne predpoklady poskytovania tejto ochrany.²¹

2 Definícia inštitútu spolupracujúceho obvineného v talianskom právnom poriadku

Spolupracujúci obvinený, v zmysle talianskeho práva, nazývaný spolupracovník spravodlivosti (tal. *pentito*), je osobou, ktorá sa rozhodla radikálne zmeniť svoj život tým, že napriek tomu, že bola páchatel'om trestných činov, odhodlala sa spolupracovať s justíciou. Osoba spolupracujúceho obvineného je veľmi zložitou postavou. Tým, že sa obvinený rozhodol spolupracovať, radikálne mení svoj *modus vivendi* a okrem toho, že naruší život sebe a ľudom vo svojom blízkom okolí, naruší život aj členom klanu, proti ktorým sa rozhodol vypovedať. Páchatel', ktorý začína spoluprácu so štátom, porušuje základné pravidlo mafiánskych organizácií, *omertu*²², tzv. kódex mlčanlivosti, ktorý je pomyselnou zárukou, že mafián, nikdy nezačne spolupracovať s justíciou. Práve z tohto dôvodu boli niektorí spolupracovníci spravodlivosti v mafiánskom svete považovaní za „neslávne známych“, zasiahnutí tzv. „pričnými vendetami“, čo znamená, že ich blízki (deti či príbuzní) sa stali obeťami zločinu zo strany osôb, proti ktorým spolupracujúci obvinený vypovedali.²³

Na tomto mieste je nevyhnutné jasne vymedziť a právne zaklasifikovať dva používané termíny, a to spolupracovník spravodlivosti a svedok spravodlivosti. Ako sme uviedli vyššie, **spolupracovník spravodlivosti** je osoba, ktorá sa dopustila trestného činu a v rámci trestného konania robí opodstatnené výpovede. **Svedkom spravodlivosti** je v zmysle zákona

²¹ VRTÍKOVÁ, K. *Inštitút svědka s akcentom na jeho právnou ochranu v trestnom konaní*. Praha: Leges, 2021, s. 125.

²² Legge 13 febbraio 2001, n. 45: „*Modifica della disciplina della protezione e del trattamento sanzionatorio di coloro che collaborano con la giustizia nonchè disposizioni a favore delle persone che prestano testimonianza*“.

²³ Dostupné z: https://web.camera.it/_bicamerale/leg15/commbicantimafia/documentazione/tematica/25/schedabase.asp [cit. 3. 3. 2022].

o ochrane svedkov spravodlivosti²⁴ každý, kto ku dňu jeho účinnosti podlieha programu ochrany alebo osobitným ochranným opatreniam. Pre väčšiu prehľadnosť možno doplniť, že spolupracovník spravodlivosti je vinný z veľmi závažných trestných činov, rozhodne sa kajateľ a spoluprácou s justíciou sa odpútať od zločineckej organizácie, do ktorej patrí. Jeho zámerom je získanie istých benefitov a odmien, ktoré ustanovuje zákon. Na opačnej strane, svedok spravodlivosti nenesie zodpovednosť za spáchanie trestného činu, ale informácie, ktoré má sa rozhodne odhaliť a vypovedať o nich, čím okrem iného plní svoju občiansku povinnosť.

Fenomén *pentitizmu* (spolupráce s justíciou) našiel svoje legálne uplatnenie v zákone č. 15 zo 6. 2. 1980, ktorý bol dôležitým mementom pre boj proti terorizmu, hoci bol kritizovaný za udelenie privilégií prominentným zločincovi, zjavne disponujúcim dôležitými informáciami, zatiaľ čo tí, ktorí páchali trestnú činnosť, často nemali možnosť poskytnúť justičným orgánom užitočné informácie, a preto sa im benefitov a výhod nedostalo. Bol to prvý zákon, ktorý ustanovil poskytovanie výhod pre jednotlivcov, o ktorých sa zistilo, že sú teroristami a rozhodli sa spolupracovať s justíciou.

Giovanni Falcone, Ferdinando Imposimato a Antonino Scopelliti boli medzi prvými sudcami, ktorí pochopili význam fenoménu spolupracovníkov spravodlivosti pre boj proti organizovanému zločinu. Reflexia, ktorú aktivovali je zodpovedná za početné opatrenia zamerané na podporu využívania takzvaných „kajúcnikov“ pri riešení dôležitých a chýlostivých vyšetrení, najmä z oblasti organizovaných foriem kriminality.

V deväťdesiatych rokoch dvadsiateho storočia boli vydané prvé pravidlá na ochranu týchto subjektov, najmä pokiaľ išlo o postavu spolupracovníka a svedka spravodlivosti. Vďaka vplyvu práce talianskych sudcov *Antonina Scopellitibo a Giovannibo Falconeho* bol prijatý právny predpis č. 8 z roku 1991, ktorý bol zmenený a doplnený zákonom č. 82 zo dňa 15. 3. 1991, ktorým bola po prvýkrát zadefinovaná postava „**spolupracovníka spravodlivosti**“ (v právnom predpise nazývaný *colaborant*). Prvým krokom na ceste k oficiálnemu dokumentu, ktorý sa zaoberá špecifickým inštitútom spolupracovníka spravodlivosti v Taliansku bol teda právny predpis č. 8 zo dňa 15. 1. 1991²⁵, ktorý bol o pár mesiacov novelizovaný zákonom č. 82 zo dňa 15. 3. 1991. **S ohľadom na to, môžeme zákon č. 8 z roku 1991 nazvať jednou z prvých noriem vydaných na reguláciu fenoménu mafie a boj proti nej prostredníctvom legálneho nástroja – spolupracovníka spravodlivosti.** Zákon ustanovoval za osoby oprávnené na ochranu členov zločineckého spolčenia tých, ktorí sa rozhodli spolupracovať so štátom. Hovoríme teda o spolupracujúcich obvinených, ochotných vypovedať vo veciach závažnej trestnej činnosti.

Jednotlivé opatrenia zamerané na ochranu spolupracujúcich obvinených mohli vzhľadom na informácie poskytnuté počas vyšetrenia a počas súdneho konania siahať od fyzickej ochrany až po zaradenie do programu ochrany, ktorý spočíval v ekonomickej pomoci, presune bydliska na iné miesto, či úprave osobných údajov s cieľom väčšej ochrany spolupracujúcich osôb. V zmysle vyššie uvedeného je teda možné skonštatovať, že zákonodarca

²⁴ Legge 11 gennaio 2018, n. 6, Disposizioni per la protezione dei testimoni di giustizia.

²⁵ Dostupné z: <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:decreto.legge:1991-01-15;8> [cit. 2. 3. 2022].

v tom období poskytoval spolupracujúcim obvineným značnú ochranu, ktorá mala byť pre tieto osoby v istom zmysle lákadlom a tiež poistkou pred prípadným hroziacim nebezpečenstvom od osôb voči ktorým vypovedali, aby vystupovali vo svojej úlohe spolupracujúceho obvineného a tým pomohli usvedčiť páchateľov závažnej, najmä organizovanej trestnej činnosti. Vtedajšia legislatíva poskytovala ochranu výlučne osobám spolupracujúcich obvinených a osoby svedkov spravodlivosti²⁶ vylúčila z akejkolvek účinnej regulačnej ochrany.²⁷ **Zmena v tomto smere nastala až v roku 2001, kedy zákonom č. 45/2001 bol novelizovaný právny predpis č. 82/1991 a čiastkovou zmenou boli vložené § 16 bis a § 16 ter do tohto zákona, čím sa rozšírili osobitné ochranné opatrenia²⁸ aj na svedkov spravodlivosti²⁹.**

Na podklade uvedeného možno vyvodit', že do roku 2001 zákon č. 82/1991 svojou právnou úpravou zastrešoval výlučne osoby spolupracovníkov so spravodlivosťou. Novelou zákona č. 45/2001 bola táto právna úprava spolupracovníkov spravodlivosti rozšírená aj na osoby svedkov spravodlivosti, avšak iba čiastočne. Teda nie všetky ustanovenia platiace pre osoby spolupracujúce s justíciou boli od roku 2001 účinné aj na svedkov spravodlivosti.³⁰ Rozšírením právnej úpravy na svedkov spravodlivosti zákonodarca zabránil, aby došlo k situácii, že svedkovia spravodlivosti budú postavení na roveň so spolupracovníkmi justície. Ak by totiž došlo iba k rozšíreniu doposiaľ panujúcej právnej úpravy na osoby svedkov spravodlivosti, títo by boli vystavení totožným reštriktívnym podmienkam, aké sa vzťahujú na spolupracujúcich obvinených. Takže vložením § 16 bis a 16 ter do zákona č. 45/2001 došlo na strane jednej k dôslednejšiemu rozlíšeniu medzi svedkami spravodlivosti a spolupracovníkmi s justíciou a na strane druhej došlo k zabráneniu aplikácie prísnych podmienok na osoby, ktoré sa rozhodli svedčiť bez nároku na akúkoľvek odmenu a bez zainteresovania v trestnej činnosti. Teda ako najvýznamnejšiu zmenu súvisiacu so svedkami spravodlivosti vnímame tú, ktorá novelizovala ustanovenia zakotvujúce, že svedkov spravodlivosti je možné prijať do ochranných opatrení bez ohľadu na trestný čin o ktorom podávajú svedeckú výpoveď za predpokladu, že touto výpoveďou došlo k ohrozeniu ich života alebo

²⁶ Osoba svedka spravodlivosti je v Taliansku upravená najmä v zákone o trestnom práve procesnom, v osobitnom dekrete ministra vnútra a s účinnosťou od 11. 1. 2018 aj na základe Zákona o ochrane svedkov spravodlivosti.

²⁷ Dostupné z: https://www.dirittoconsenso.it/2021/05/27/testimoni-di-giustizia/#_ftn13 [cit. 9. 3. 2022].

²⁸ Osobitné ochranné opatrenia prijíma Ústredná komisia v prípade, ak bežné ochranné opatrenia nie sú dostatočné. Môžu pozostávať napríklad z:

- dozorných a ochranných opatrení, ktoré vykonávajú územne príslušné policajné orgány;
- technických bezpečnostných opatrení (mysliac tým nástroje video sledovania a diaľkového poplachu);
- potrebných opatrení na presuny do obcí iných ako bydliska;
- prípadných intervencií zameraných na sociálnu reintegráciu;
- osobitných opatrení týkajúcich sa väzby, prekladu alebo stráženia, ak ste v prítomnosti zamestnanca, ktorý je vo väzení.

PARRINI, D. *Collaborati e testimoni di giustizia*. 2007. Dostupné z: <http://www.adir.unifi.it/rivista/2007/parrini/index.htm>

²⁹ Legge 13 febbraio 2001, n. 45: „*Modifica della disciplina della protezione e del trattamento sanzionatorio di coloro che collaborano con la giustizia nonché disposizioni a favore delle persone che prestano testimonianza*“.

³⁰ VRTÍKOVÁ, K. *Inštitút svedka s akcentom na jeho právnu ochranu v trestnom konaní*. Praha: Leges, 2021, s. 133.

zdravia. Zároveň tiež platí, že na takéto poskytnutie ochrany sa pri svedkoch nevyžaduje úplnosť a novosť vyhlásených informácií.

2.1 Zákon č. 45/2001 o spolupracovníkoch spravodlivosti v Taliansku (La Legge 13 febbraio 2001, n. 45)

Zákonom č. 45/2001, účinným od 13. 2. 2001 bolo schválených niekoľko kľúčových zmien, ktoré sa týkali **osoby spolupracujúcej s justíciou**. Novinky sa dajú zhrnúť do nasledujúcich bodov:

- spolupracujúcim obvineným sa môže stať osoba, ktorá je **vo vážnom a aktuálne pretrvávajúcom stave ohrozenia**, ktorý jej vyplýva z rozhodnutia začať spolupracovať s justíciou;
- spolupracujúci obvinený má **maximálne šesť mesiacov** na to, aby povedal všetko, čo vie o trestnom čine k objasneniu ktorého chce prispieť. Čas začína plynúť od okamihu prejavenia ochoty spolupracovať.³¹ Do stoosemdesiatich dní od začiatku spolupráce musí spolupracovník spravodlivosti podpísať tzv. **ilustratívnu správu**, v ktorej je uvedený obsah jeho vyhlásení o spolupráci. Zároveň jeho výpovede musia byť relevantné pre vyšetrovanie a doposiaľ **nezverejnené**;
- na konci svojich vyhlásení, v správe ilustrujúcej obsah spolupráce, musí spolupracujúci obvinený formálne potvrdiť, že nedisponuje ďalšími informáciami, ktoré by mohli byť použité v procese o iných skutočnostiach previazaných so zločineckou skupinou. V zásade teda platí, že spolupracujúci obvinený musí vyhlásiť, že povedal všetko čo vedel o trestnej činnosti vo veci ktorej sa rozhodol vypovedať a toto vyhlásenie robí pod sankciou zrušenia osobitných ochranných opatrení;
- spolupracujúci obvinený **nemá okamžitý prístup k výhodám** zákona, ale má k nim prístup až po vyhodnotení vyhlásení ako dôležitých a doposiaľ neuvverejnených;
- spolupracujúci obvinený je povinný všetok majetok, ktorý pochádza z trestnej činnosti previesť na štát. V prvom kroku sú mu nelegálne peniaze zabavené, následne skonfiškované a nakoniec, špeciálnym výnosom ministra vnútra, určené na vykonávanie ochranných opatrení v prospech obetí organizovanej kriminality a terorizmu;
- spolupracujúci obvinený musí vykonať **najmenej štvrtinu trestu** a v prípade, ak je odsúdený na doživotie si musí odpykať desať rokov trestu odňatia slobody. Svoj trest spolupracujúci obvinený vykonáva v ústavoch na výkon trestu odňatia slobody³²;

³¹ V zmysle konštatovania Najvyššieho kasačného súdu v Taliansku platí, že lehota stoosemdesiatich dní začína spolupracujúcemu obvinenému plynúť od prvého rozhovoru, ktorým začína ilustratívna správa medzi spolupracujúcim obvineným a prokurátorom.

K tomu bližšie pozri ALBERTIK, A. Le dichiarazioni tardive del collaboratore di giustizia. *Penalista*. 2016.

³² Talianska legislatíva je dôkazom toho, že kajúcnik síce, na jednej strane je dôležitým prostriedkom boja proti závažnej trestnej činnosti, na druhej strane tento fakt dokazuje, že zákonodarca stále prihliada na spolupracujúceho obvineného ako na páchatel'a trestnej činnosti, podľa čoho k nemu aj pristupuje. V rámci talianskej právnej úpravy neexistuje, aby spolupracujúci obvinený z trestného konania vyšiel úplne beztrestne po tom, ako podá výpoveď v otázkach previazaných s organizovanou trestnou činnosťou, ktorými jednak usvedčuje seba a jednak ostatných členov zločineckej organizácie.

- **spolpracujúci obvinený má právo na ochranu a tá mu trvá až do skončenia nebezpečenstva** bez ohľadu na fázu, v ktorej sa proces nachádza. Zároveň všetky výdavky na ubytovanie, presuny, či právnu pomoc hradí štát. Predmetná novela určila, že táto suma výdavkov nesmie prekročiť päťnásobok sumy sociálneho príspevku za aktuálny rok;
- ochrana poskytnutá spolupracujúcemu obvinenému patrí automaticky aj **osobe žijúcej s ním v spoločnej domácnosti**. Problém nastáva v situácii, kedy členovia rodiny nežijú v spoločnej domácnosti, avšak hroziace nebezpečenstvo preto nepominulo. V tom prípade je nevyhnutné preukázať, že rodinní príslušníci, nežijúci v spoločnej domácnosti sú taktiež vystavení vážnym hrozbám kvôli vzťahom so spolupracujúcim obvineným. V prípade preukázania nebezpečenstva bude ochrana poskytnutá aj takýmto osobám;
- rozšírenie právnej úpravy aj na **svedkov spravodlivosti**, ktorí sa rozhodli vypovedať. Tak im, ako aj im blízkym osobám zákon garantuje ochranu a ekonomickú podporu. Zároveň platí rovnaká situácia ako pri spolupracovníkoch spravodlivosti, konkrétne ochrana sa vzťahuje aj na rodinu svedka spravodlivosti a to až do pominutia nebezpečenstva.³³

Po prijatí tohto zákona sa predstavitelia boja proti organizovanej trestnej činnosti v Taliansku rozdelili na dva tábory. V prvom boli tí, ktorí o prijatých zmenách hovorili ako o prostriedku na dôsledný výber aspirujúcich spolupracujúcich obvinených, v čom videli výhodu, ktorá zabráni falošnej motivácii spolupracovníkov so spravodlivosťou, konkrétne získaniu statusu spolupracujúceho obvineného iba kvôli sľubovaným výhodám. Na opačnej strane pomyslenej barikády stáli niektorí predstavitelia talianskeho súdnictva a tí, ktorí našli u spolupracujúcich obvienný vzácny zdroj informácií na rekonštrukciu dynamiky a štruktúry organizovaného zločinu v Taliansku.

Armando Spataro v tejto súvislosti tvrdil, že:

- požiadavka novosti vyhlásení zbavuje dôležitosť množstvo informácií užitočných na účely vyšetrovania a súdneho konania, v ktorých spolupracujúci obvinený poskytoval verziu, ktorá súhlasila s ostatnými, ktoré už boli získané a to buď z iných dôkazných prostriedkov alebo od iných spolupracujúcich obvinených;
- rozdiel medzi osobami žijúcimi v spoločnej domácnosti so spolupracovníkom a všetkými ostatnými subjektmi, pre ktoré je rozšírenie ochrany podmienené existenciou vážneho a aktuálneho nebezpečenstva považuje za problém, ktorý mnohých spolupracujúcich obvinených odradí od výpovede práve z dôvodu preukazovania hroziaceho nebezpečenstva;
- šesť mesiacov na podanie celej výpovede je príliš krátke na to, aby si spolupracovníci pamätali na vzdialené kriminálne fakty, ku ktorým došlo ešte desaťročia pred začiatkom spolupráce.³⁴

³³ Legge 13 febbraio 2001, n. 45 „*Modifica della disciplina della protezione e del trattamento sanzionatorio di coloro che collaborano con la giustizia nonché disposizioni a favore delle persone che prestano testimonianza*“ (pubblicata nella *Gazzetta Ufficiale* n. 58 del 10 marzo 2001 – Supplemento ordinario n. 50).

³⁴ Dostupné z: <https://www.iusinitinere.it/pentito-dissidio-interiore-onore-rispetto-verso-clan-senso-giustizia-4319> [cit. 20. 3. 2022].

V tejto chvíli odprezentujeme aj zákonom č. 45/2001 upravený zoznam trestných činov pri ktorých je možné uznať spoluprácu. Ide o nasledovné trestné činy:

- § 416 Trestného zákona (zločinecké spolčenie);
- § 416 bis Trestného zákona (spolčenie mafiánskeho typu);
- § 452 – *quaterdecies* (organizované nezákonné obchodovanie s odpadmi);
- spáchané za účelom uľahčenia mafiánskej činnosti;
- súvisiace s terorizmom;
- § 600 Trestného zákona (držanie v otroctve);
- § 601 Trestného zákona (obchodovanie s otrokmi);
- § 602 Trestného zákona (nákup a predaj otrokov);
- § 630 Trestného zákona (únos za účelom lúpeže alebo vydierania).

Pri pohľade na uvedené trestné činy možno ako isté negatívum vnímať nemožnosť uplatnenia spolupráce pri trestných činoch, ktoré nie sú previazané so zločineckým, resp. mafiánskym spolčením a týkajú sa obchodovania s drogami, či inými omamnými látkami. Taktiež nie je možné využiť tento inštitút v prípade, ak spolupracujúci obvinený chcel spolupracovať v súvislosti so spáchanými vraždami, avšak páchatelia nie sú členmi zločineckého zoskupenia.

Podľa *Giordana a Tinebry* nový zákon na jednej strane rozširuje rozsah opatrení, ktoré možno poskytnúť, na druhej strane obmedzuje oblasť príjemcov vo vzťahu k druhu trestného činu.³⁵

Zákon o spolupracovníkoch spravodlivosti taktiež upravuje otázku tzv. „nedôstojných“ spolupracovníkov v prípade, ak bol status spolupracovníka justície udelený osobe po nesprávnej, neúplnej alebo zdržanlivej spolupráci, resp. ak sa preukáže, že informácie, ktoré spolupracujúci obvinený uviedol sú nepravdivé. Taliansky právni teoretici tvrdia, že voľba spolupracovať s justíciou vychádza najmä zo strachu z odplaty alebo pre konflikty, ktoré vznikli vnútri zločineckej organizácie. Pokiaľ je štát schopný subjekt chrániť, potom sú splnené predpoklady, ktoré potenciálneho spolupracujúceho obvineného pozitívne ovplyvnia v podaní vypovede. Jeho elementárnou požiadavkou je totiž ochrana vlastnej bezpečnosti a bezpečnosti rodinných príslušníkov.³⁶

Zákonodarca prikazuje prokurátorovi v prípravnom konaní **overovať dôveryhodnosť a pravdivosť spolupráce spolupracujúceho obvineného** na základe nasledujúcich opatrení:

- izoláciou spolupracovníka, kým nenahlási všetko, čo vie. Táto izolácia predstavuje zákaz akejkoľvek listovej, telegrafickej či inej korešpondencie medzi spolupracujúcim obvineným a jeho rodinou, a to až do momentu vyhotovenia ilustratívnej správy o jeho vyhláseniach;
- povinnosťou vymenovať v šesťmesačnej lehote zoznamy, skutočnosti, trestné činy, okolnosti, osoby, ktoré sú predmetom vyhlásenia o spolupráci. Vypracovanie ilustratívnej správy nie je teda len formálnym plnením, ale priamo vytvára právo na odmenu

³⁵ GIORDANO, G, TINEBRA, B. *Una nuova disciplina per la tutela e sanzione dei penitenti e dei testimoni. Regime di tutela in „Diritto penale e processo“*. 2001, č. 5, s. 562.

³⁶ Dostupné z: <https://deireciminalibus.altervista.org/protezione-collaboratori-di-giustizia/> [cit. 13. 3. 2022].

v podobe ochranných opatrení. Všetky informácie uvedené spolupracujúcim obvineným po tomto termíne, resp. týkajúce sa iných skutočností ako tých, o ktorých vypovedal, **nebudú môcť byť použité** a spôsobili by zrušenie osobitných ochranných opatrení. Teda spolupracovník spravodlivosti by mohol využívať iba bežné ochranné opatrenia.³⁷

Výpovede spolupracovníkov spravodlivosti musia byť objektívne overené vyšetrovateľmi, aby sa zistila ich pravdivosť. Po zistení, že spolupráca, resp. svedectvo sú pravdivé, spolupracovníci spravodlivosti sú zaradení do osobitného ochranného programu, ktorý bol prvýkrát zavedený zákonom č. 82 zo dňa 15. 3. 1991.

Osobitná ministerská komisia s názvom Ústredná komisia³⁸, ktorej predsedá štátny tajomník a je zložená zo sudcov a vyšetrovateľov s preukázanými skúsenosťami vo vyšetrovaní organizovaného zločinu, hodnotí a **rozhoduje o prijatí subjektov do programu osobitnej ochrany**³⁹, na základe návrhu prokurátora. Zároveň sa zaoberá pomocou a presadzovaním opatrení na opätovné začlenenie spolupracovníkov justície a ďalších subjektov zaradených do programu ochrany, do sociálneho a pracovného procesu.

Aby oprávnené subjekty rozhodli o prijatí spolupracovníka spravodlivosti do programu ochrany, sú povinní skúmať viaceré podstatné atribúty jeho osobnosti. Ide o nasledovné aspekty:

- **subjektívna vierohodnosť spolupracovníka justície** – je analyzovaná osobnosť, povaha, temperament, sociálno-ekonomické a rodinné pomery spolupracujúceho obvineného, vzťahy s osobou/osobami, voči ktorým vypovedá, genéza a dôvody rozhodnutia priznať sa a obviniť iných z trestnej činnosti;
- **vnútorná spoľahlivosť vyhlásení spolupracovníka justície** – je možné odčítať ju z relatívnej spontánnosti a stálosti výpovede spolupracujúceho obvineného. Jej preukázaním je tiež opakovanie výpovede bez rozporov v zásadných atribútoch a množstva opisného obsahu. Následne bude na zodpovednosti sudcu posúdiť všetky vyššie uvedené aspekty, spontánnosť, vierohodnosť, presnosť, konzistentnosť, úplnosť výpovedí každého svedka;
- **vonkajšia spoľahlivosť vyhlásenia.**

³⁷ GIORDANO, P. Nuova disciplina della protezione e del trattamento sanzionatorio di pentiti e testimoni. Il regime di protezione. In: *Diritto penale e processo*. 2001.

³⁸ **Ústrednú komisiu** tvorí štátny podtajomník, ktorý jej predsedá, dvaja sudcovia a päť úradníkov. Členovia komisie sú prednostne vyberaní spomedzi tých, ktorí majú konkrétne skúsenosti a znalosti o aktuálnych trendoch v organizovanom zločine, ale zároveň nie sú zamestnancami úradu, resp. nevykonávajú vyšetrovanie o skutočnostiach alebo konaniach týkajúcich sa organizovaného zločinu alebo terorizmu.

³⁹ **Program osobitnej ochrany** prijíma centrálna komisia vtedy, keď sa aj osobitné ochranné opatrenia javia ako nedostatočné na to, aby čelili vážnosti a aktuálnosti nebezpečenstva, v ktorom sa nachádza spolupracovník spravodlivosti. Obsah osobitného programu ochrany sa celkovo nelíši od doterajšieho nariadenia a jeho výkon je zverený Ústrednej ochrane. Program je formulovaný podľa kritérií, ktoré zohľadňujú konkrétne situácie a môže zahŕňať dodatočné opatrenia s ohľadom na špeciálne ochranné opatrenia, ako napríklad:

- presun nezadržaných osôb na chránené miesta;
- osobitné postupy na uchovávanie dokumentácie a komunikácie s IT službou;
- zmena osobných údajov (riadi sa legislatívnym dekrétom 29/3/1993, č. 119);
- iné mimoriadne opatrenia, ktoré sa považujú za potrebné;
- vhodné opatrenia na podporu sociálnej reintegrácie spolupracovníka a iných osôb podliehajúcich ochrane;
- opatrenia osobnej a finančnej pomoci.

PARRINI, D. *Collaborati e testimoni di giustizia*. 2007. Dostupné z: <http://www.adir.unifi.it/rivista/2007/parrini/index.htm>

Uvedené, prísne nastavené kritéria, na získanie statusu spolupracovníka spravodlivosti sú následkom prípadov, ktoré sa vyskytli v aplikačnej praxi. Išlo o prípady, v ktorých spolupracujúci obvinení v skutočnosti neboli ozajstnými spolupracovníkmi spravodlivosti a reálne nemali v úmysle odhaliť, čo vedeli. Ich zámerom bolo zavádzať vyšetrovanie, ba čo viac, pokúšali sa o zdiskreditovanie výpovede poskytovanej skutočnými spolupracujúcimi obvinenými, tzv. odpútaním pozornosti na nepravdivé udalosti. Nakoľko sú policajné orgány povinné výpovede spolupracujúcich obvinených overovať aj vyhľadávaním a porovnávaním s ďalšími dôkazmi, spolupracujúci obvinený, ktorý zo zisťovaných dôvodov uvádzal nepravdivé informácie, zmiatol justičné orgány, ktoré stratili čas overovaním ním poskytnutých informácií a v konečnom dôsledku to spôsobilo ukrytie alebo dokonca zatajenie skutočnej trestnej činnosti.

V rámci špeciálneho programu ochrany má spolupracovník zabezpečené ubytovanie, preplatenie nákladov vynaložených na presuny, zdravotné náklady (keď nie je možné využiť bežné zdravotné zariadenia), právnu pomoc a príspevok na výživu. V prípade, ak spolupracujúci obvinený nemôže vykonávať prácu je mu týmto spôsobom zabezpečená ekonomická situácia. Zákon tiež počíta s opatreniami na sociálnu a pracovnú reintegráciu, ako je napríklad udržanie pracovného miesta alebo presun do iného zamestnania. Spolupracujúci obvinený má právo na prácu, či už dočasnú alebo trvalú, ktorá by odzrkadľovala jeho pozíciu, ktorú stratil v dôsledku svojich vyhlásení.⁴⁰

Zákon ráta aj so situáciou, kedy je nutné opatrenia poskytnuté spolupracovníkovi spravodlivosti odvolať alebo upraviť z „disciplinárnych“ dôvodov, teda z dôvodov neplnenia záväzkov zo strany spolupracujúceho obvineného pri vstupe do programu ochrany. Neadekvátne správanie spolupracovníka spravodlivosti má negatívny dopad na neho samého, keďže dôsledkom bude sformulovanie návrhu na **odvolanie z programu ochrany** alebo ochranného opatrenia. Túto žiadosť môže vyhotoviť orgán, ktorý zhotovil návrh na zaradenie spolupracovníka do programu ochrany. Zároveň je tento orgán povinný svoje stanovisko prezentovať pred Ústrednou komisiou. Komisia bude musieť zohľadniť:

- správanie sa subjektu;
- dodržiavanie prijatých záväzkov;
- aktuálnosť a závažnosť nebezpečenstva.

Odvolanie z programu ochrany nastane *ex lege* v prípade, ak subjekt ochrany, teda spolupracovník spravodlivosti:

- porušuje záväzok podrobiť sa výsluchu, vyšetreniu alebo iným vyšetrovacím opatreniam;
- poruší záväzok špecifikovať majetok, ktorý vlastní alebo získal;
- spácha trestný čin naznačujúci jeho opätovné začlenenie do zločineckého prostredia.⁴¹

Na to, aby došlo k odvolaniu postačuje naplnenie čo i len jednej z vyššie uvedených situácií.

⁴⁰ NATOLI, G. Problematiche concernenti il sistema di protezione dei collaboratori di giustizia. In: *Diritto e Giustizia*. 15. 9. 2001, č. 31, s. 10.

⁴¹ Čl. 12 ods. 2 písm. b) zákona č. 82/1991.

Uvedené podmienky prijaté predmetnou novelou sa môžu zdať neprímerane prísne. O tejto skutočnosti vypovedá aj fakt, že v priebehu nasledujúcich rokov po prijatí tohto zákona došlo k zjavnému poklesu počtu spolupracovníkov justície. Možno teda konštatovať, že sa naplnili slová tých, ktorí tvrdili, že takýto tvrdý zákon odradí spolupracujúcich obvinených od spolupráce⁴². Posledné informácie o počte spolupracujúcich obvinených boli čerpané zo Správy Ústrednej komisie o spolupracujúcich obvinených a svedkoch spravodlivosti. V súčasnosti podľa dostupných správ je v programe ochrany spolupracovníkov spravodlivosti približne dvetisíc ľudí, plus sedemtisíc príbuzných.⁴³

3 Definícia inštitútu spolupracujúceho obvineného v právnom poriadku Slovenskej republiky

Pre prípad aplikácie inštitútu spolupracujúcej osoby prichádzajú do úvahy procesné postupy, ktoré boli zavedené do nášho právneho poriadku novelou zákona č. 457/2003 Z. z., účinnou od 1. 1. 2006, ktorá upravila dočasné odloženie vznesenia obvinenia a tiež prerušenie a zastavenie trestného stíhania. Avšak ingerencia štátu, v otázke spolupracujúceho obvineného sa v plnej miere prejavila až rekodifikáciou trestných kódexov, účinnou k 1. 1. 2006, a to výrazným posilnením inštitútu zastavenia trestného stíhania spolupracujúceho obvineného.

Spolupracujúci obvinený je teda osoba participujúca na trestnej činnosti iných osôb, o ktorých sa rozhodla informovať práve orgány činné v trestnom konaní a zároveň je ochotná poskytnúť informácie dôležité pre odhaľovanie tejto závažnej trestnej činnosti, čím v konečnom dôsledku prispeje k ich usvedčeniu. Spolupracujúcim obvineným sa osoba stáva tým, že za svoje informácie dostáva isté úľavy v rámci trestného konania. Poskytované informácie musia byť takého charakteru, že umožnia zamedziť páchaniu príslušného trestného činu, alebo pomôžu objasniť či usvedčiť ostatných páchatel'ov. Aká osoba teda disponuje týmito informáciami? V prvom rade je tou osobou páchatel' trestnej činnosti, na strane druhej možno tiež povedať, že ide o osobu „zvnútra“ zločineckej či teroristickej skupiny, ktorá je schopná odhaliť orgánom činným v trestnom konaní protiprávne konanie takejto skupiny, čím prispeje k jej usvedčeniu, výmenou za určité zákonom dovolené výhody.⁴⁴

Spolupracujúci obvinený sa teda zúčastňoval na páchaní trestnej činnosti, a to rôznymi formami. Zároveň sa stáva prostriedkom, schopným prispieť k deštrukcii kriminálnych organizácií, lebo prostredníctvom neho sa získavajú dôkazy, ktoré inak nie je možné zadovážiť. Lapidárne povedané, spolupracujúci obvinený je tou osobou, ktorá môže pomôcť k destabilizácii nebezpečných kriminálnych organizácií.

⁴² Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20150101095822/http://www.giustiziacarita.it/archmag/pentiti.htm> [cit. 20. 3. 2022].

⁴³ RELAZIONE SUI PROGRAMMI DI PROTEZIONE, SULLA LORO EFFICACIA E SULLE MODALITÀ GENERALI DI APPLICAZIONE PER COLORO CHE COLLABORANO CON LA GIUSTIZIA. (Articolo 16 del decreto-legge 15 gennaio 1991, n. 8, convertito, con modificazioni, dalla legge 15 marzo 1991, n. 82).

⁴⁴ VRTÍKOVÁ, K. Mimoriadne zníženie trestu s akcentom na jeho uplatnenie v prípadoch spolupracujúceho obvineného. In: *Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum*. Bratislava, 2020, s. 108–113. Dostupné z: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/BPF/2020/ZBORNI_K_BPF_TREST_2020_-_final.pdf [cit. 10. 1. 2023].

Expressis verbis Trestný poriadok v žiadnom zo svojich ustanovení nespomína ani osobu kajúcnika ani osobu korunného svedka. Tieto pojmy teda nie sú legálnymi, no na opačnej strane zastávajú svoje miesto tak v laickej hovorovej reči, ako aj medzi odborníkmi z právnej praxe a v neposlednom rade majú svoju ustálenú pozíciu tiež v judikatúre súdov.

3.1 Hmotnoprávna a procesnoprávna úprava inštitútu spolupracujúceho obvineného

Akékoľvek použitie inštitútu spolupracujúceho obvineného prostredníctvom hmotnoprávneho inštitútu, resp. procesnoprávnych inštrumentov predstavuje popretie, výnimku, zo zásady legality a posilnenie zásady oportunitity v trestnom konaní. Diskutabilnou je v tomto ohľade celková prípustnosť oslabovania zásady legality. Priamo štát proklamuje spravodlivosť tým, že stanovuje cenu za jej dosiahnutie, a to popretím zásad trestného konania. Na tomto podklade si dovoľujeme upozorniť, že akékoľvek vybočenie zo základných zásad dokazovania by malo byť podopreté účinnými kontrolnými mechanizmami. Aj preto bude cieľom ďalšej analýzy vymedzenie právnej úpravy do takej miery, aby využívanie inštitútu spolupracujúceho obvineného bolo v súlade so zásadami trestného konania, pretože posilnenie diskrečnej právomoci prokurátora bude vyvážené adekvátnym systémom overovania výpovedí poskytnutých spolupracujúcimi osobami.

K naplneniu inštitútu spolupracujúcej osoby môže dôjsť tak v predsúdnom konaní, ako aj v konaní na súde. V rámci predsúdneho konania hovoríme o inštitúte dočasného odloženia vznesenia obvinenia. Z tohto dôvodu ešte nie je možné danú osobu nazvať spolupracujúcim obvineným, keďže táto zatiaľ, *de iure*, nemá procesné postavenie obvineného. O spolupracujúcom obvinenom môžeme hovoriť až v nasledujúcich procesných postupoch, konkrétne pri zastavení trestného stíhania podľa § 215 ods. 3 TP, pri podmienечnom zastavení trestného stíhania spolupracujúceho obvineného podľa § 218 a 219 TP a tiež pri prerušení trestného stíhania v zmysle ustanovenia § 228 ods. 3 TP. V rámci posledných troch vymenovaných procesných postupoch môžeme o osobe hovoriť ako o spolupracujúcom obvinenom, nakoľko už bolo voči konkrétnej osobe vznesené obvinenie.

3.1.1 Dočasné odloženie vznesenia obvinenia

V rámci predsúdneho konania je jedinou alternatívou inštitútu spolupracujúcej osoby, ktorú možno použiť ešte v konaní pred začatím trestného stíhania proti konkrétnej osobe, t. j. pred vznesením obvinenia, dočasné odloženie vznesenia obvinenia. Tento procesno-právny inštitút je možné využívať iba pri taxatívne ustanovených trestných činoch, konkrétne pri trestných činoch korupcie, pri trestnom čine založenia, zosnovania a podporovania zločineckej skupiny, pri zločine spáchanom organizovanou skupinou alebo zločineckou skupinou, pri trestnom čine úkladnej vraždy a napokon pri trestných činoch terorizmu. Od 1. septembra 2011 bolo explicitne ustanovené, že osobe, ktorá sa významnou mierou podieľala na objasnení vyššie uvedených trestných činov, je možné dočasne odložiť vznesenie obvinenia pre takýto trestný čin alebo pre akýkoľvek trestný čin.

Účelom jeho použitia je pozitívne ovplyvniť osobu, aby sa podieľala na objasnení niektorého z trestných činov alebo na zistení páchatel'a. Negatívnou podmienkou jeho použitia, ktorá spôsobuje nemožnosť aplikácie tohto prostriedku je jeho neuplatnenie voči osobe organizátora, návodcu a objednávateľa trestného činu, na objasnení ktorého sa podieľa. Na druhej strane sa ale musí jednať o takú osobu, u ktorej existuje predpoklad, že je páchatel'om trestného činu a v prípade, ak by voči nej došlo k vzneseniu obvinenia, podstatne by to sťažilo objasnenie trestnej činnosti, resp. ďalšie zisťovanie páchatel'ov. Na jeho aplikáciu je nutný súhlas prokurátora s tým, že v prípade jeho použitia sa nevydáva uznesenie ale iba záznam. Následkom tohto rozhodnutia je v prípravnom konaní fakt, že z podozrivej osoby sa stane svedok.

Je nevyhnutné uviesť, že na to, aby mohol byť predmetný inštitút aplikovaný je potrebné, aby platila základná podmienka, a síce, že bez využitia súčinnosti tejto spolupracujúcej osoby by bolo objasnenie trestnej činnosti podstatne sťažené.⁴⁵ Hovoríme teda o subsidiarite použitia daného trestno-procesného prostriedku.

Za evidentný nedostatok považujeme dočasnosť daného inštitútu, s čím je previazaná skutočnosť, že po pominutí dôvodov na dočasné odloženie, policajt na pokyn prokurátora vznesie obvinenie. S ohľadom na túto skutočnosť je možné daný prostriedok považovať za nelogický, keďže po objasnení trestného činu alebo zistení páchatel'a je aj tak vznesené obvinenie, teda aspekt motivácie v tomto prípade možno označiť za nulový. Riešenie tohto právno-aplikačného problému navrhol už docent Deset, a to po dosiahnutí účelu spolupráce, obvinenie vôbec nevzniesť a podmienku previazať s naplnením účelu spolupráce.⁴⁶ Po vznesení obvinenia má spolupracujúca osoba postavenie obvineného.

3.1.2 Zastavenie trestného stíhania spolupracujúceho obvineného

Úvodom je nutné uviesť, že predmetný procesno-právny inštitút patrí medzi fakultatívne dôvody zastavenia trestného stíhania v zmysle ustanovenia § 215 ods. 3 TP. Zároveň platí, že nejde o samostatný prostriedok, ale tento je subsumovaný pod zastavenie trestného stíhania. Je na uvážení, v prípravnom konaní prokurátora⁴⁷, či zastaví trestné stíhanie proti obvinenému, ak sa ten významnou mierou podieľal na objasnení korupcie, trestného činu založenia, zosnovania a podporovania zločineckej skupiny, zločinu spáchaného organizovanou, resp. zločineckou skupinou alebo trestných činov terorizmu. K takémuto rozhodnutiu môže prokurátor dôjsť aj v prípade, ak zistenie alebo usvedčenie páchatel'a týchto trestných činov a záujem spoločnosti na ich objasnení prevyšuje záujem na trestnom stíhaní tohto obvineného pre takéto trestné činy alebo pre iný trestný čin.

Čo sa týka osoby, voči ktorej môže byť použitý predmetný trestno-procesný nástroj rozhodovania platí, že osoba, ktorá sa rozhodla pre spoluprácu s orgánmi činnými v trestnom konaní, resp. so súdom, tak urobila dobrovoľne, a zároveň musí byť naplnená aj negatívna

⁴⁵ ČENTĚŠ, J. a kol. *Trestný poriadok. Veľký komentár*. 4. aktualizované vyd. Bratislava: Eurokódex, 2019, s. 486.

⁴⁶ DESET, M. K právnej úprave korunného svedka. *Justičná revue*. 2009, roč. 61, č. 11, s. 1193–1202.

⁴⁷ Čo sa týka štádia trestného konania, už bolo vznesené obvinenie a prebieha trestné stíhanie. Avšak o zastavení trestného stíhania podľa § 215 ods. 3 TP je možné rozhodnúť aj v konaní pred súdom.

podmienka, a síce, že osoba spolupracujúceho obvineného nie je organizátorom, návodcom ani objednávateľom trestného činu.

O naplnení daného aspektu rozhoduje prokurátor uznesením o zastavení trestného stíhania podľa § 215 ods. 3 TP. Nakoľko ide o rozhodnutie konečnej povahy, malo by byť vydané v prípadoch, kedy už došlo k naplneniu účelu spolupráce. Profesor Čentéš tvrdí, že nakoľko ide o meritórne rozhodnutie, ktorým sa konanie končí je potrebné posudzovať výpoveď spolupracujúceho obvineného prísnejšie.⁴⁸ Teda OČTK, resp. súd už naplnili spoluprácu s obvineným, a preto nie je potrebné vydanie dočasného rozhodnutia, podmieneného zastavenia trestného stíhania či prerušenia trestného stíhania. Zároveň je nevyhnutné aby platilo, že informácie, ktoré spolupracujúci páchatel' poskytol, významným spôsobom pomohli objasniť trestnú činnosť a odhaliť jej páchatel'ov.

Rovnako ako v predchádzajúcom prípade dočasného odloženia vznesenia obvinenia, aj pri zastavení trestného stíhania, od 1. septembra 2011 platí, že trestné stíhanie spolupracujúcej osoby je možné zastaviť nielen pre trestné činy na objasnení ktorých sa podieľal, ale aj pre akékoľvek iné trestné činy.⁴⁹ Teda možno uviesť, že spolupracujúci páchatel' môže OČTK alebo súdu poskytnúť informácie o rôznorodnej trestnej činnosti o ktorej sa dozvedel trebárs z vlastného zdroja, čiže na tejto trestnej činnosti vôbec neparticipoval, z čoho možno vyvodiť, že jeho vedomosť o nej predpokladá predchádzajúcu informáciu z pôvodného zdroja.

3.1.3 Podmienečné zastavenie trestného stíhania spolupracujúceho obvineného

Podmienečné zastavenie trestného stíhania voči spolupracujúcemu obvinenému je ďalším z inštitútov, ktorý totožne, ako podmienečné zastavenie trestného stíhania zaraďujeme medzi odklony.⁵⁰ Jeho účelom je motivácia členov organizovaných, zločineckých a teroristických skupín, aby spolupracovali s orgánmi činnými v trestnom konaní a súdom. Cieľom tohto inštitútu je na jednej strane, objasnenie trestnej činnosti a na strane druhej zefektívnenie a zrýchlenie trestného konania.

Podmienečne zastaviť trestné stíhanie voči spolupracujúcemu obvinenému môže v prípravnom konaní iba prokurátor⁵¹, a to na základe svojho subjektívneho uváženia, po naplnení

⁴⁸ ČENTÉŠ, J. a kol. *Trestný poriadok. Veľký komentár*. 4. aktualizované vyd. Bratislava: Eurokódex, 2019, s. 508.

⁴⁹ Novela Trestného poriadku č. 262/2011 Z. z., účinná od 1. 9. 2011. Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2011/262/20110901.html> [cit. 5. 1. 2023].

⁵⁰ **Odklony v trestnom konaní** môžeme charakterizovať ako odchýlenia sa od hlavného pojednávania. Ich cieľom teda nie je len objasnenie uvedených foriem trestnej činnosti, ale aj zefektívnenie a zrýchlenie celého trestného konania, nakoľko sa pri takomto využití procesného postupu trestná vec nedostáva do štádia konania pred súdom.

⁵¹ O podmienečnom zastavení trestného stíhania možno rozhodnúť aj v rámci konania pred súdom. V zmysle § 241 ods. 1 písm. h) a § 244 ods. 1 písm. f) TP môže súd pri preskúmaní obžaloby alebo pri predbežnom predjednaní obžaloby rozhodnúť o podmienečnom zastavení trestného stíhania spolupracujúceho obvineného, pričom sa taktiež jedná o fakultatívne oprávnenie súdu. Podmienečne zastaviť trestné stíhanie voči spolupracujúcemu obvinenému je možné aj v štádiu hlavného pojednávania, v zmysle ustanovenia § 282 ods. 2 TP, ktoré umožňuje súdu vykonať toto rozhodnutie na hlavnom pojednávaní za predpokladu, že sú naplnené podmienky uvedené v ustanovení § 218 ods. 1 TP.

zákonom predpokladaných dôvodov a v neposlednom rade, nakoľko ide o fakultatívne rozhodnutie, na ktoré obvinený nemá právny nárok, týka sa iba takých obvinených, ktorí sa rozhodli dobrovoľne spolupracovať s orgánmi činnými v trestnom konaní alebo so súdom.

Primárne, prokurátor môže podmiennečne zastaviť trestné stíhanie voči spolupracujúcemu obvinenému v nasledovných prípadoch:

- ak sa osoba spolupracujúceho obvineného významnou mierou podieľa na objasnení korupcie, trestného činu založenia zosnovania a podporovania zločineckej skupiny alebo zločinu spáchaného organizovanou, resp. zločineckou skupinou, prípadne trestných činov terorizmu;
- ak sa osoba spolupracujúceho obvineného významnou mierou podieľala na zistení alebo usvedčení páchatel'a vyššie uvedených trestných činov;
- v prípade, ak záujem spoločnosti na objasnení niektorého z vyššie uvedených trestných činov, prevyšuje záujem na trestnom stíhaní obvineného.

Sekundárne musí platiť, že podmiennečne zastaviť trestné stíhanie voči spolupracujúcemu obvinenému **nie je možné**, ak ide o organizátora, návodcu alebo objednávateľa.

Miera, akou sa spolupracujúci obvinený podieľal na objasňovaní taxatívne vymedzených trestných činov, resp. na ich zisťovaní, či usvedčovaní páchatel'ov, by podľa nášho názoru mala byť interpretovaná tak, že bez tohto svedectva by sa nepodarilo OČTK a súdu predmetnú trestnú činnosť zistiť a páchatel'a usvedčiť.

In genere je možné uviesť, že podstatou tohto trestno-procesného inštitútu je dohoda medzi obvineným a štátom, na základe ktorej obvinený poskytne významné informácie, o ktorých sa predpokladá, že prispejú k objasneniu explicitne vymedzenej skupiny trestných činov a dopomôžu k zisteniu ich páchatel'ov. Štát na druhej strane poskytne spolupracujúcemu obvinenému benefit vo forme nepokračovania v trestnom stíhaní. Dôležitým aspektom, ktorý musí byť naplnený je, že záujem spoločnosti na objasnení takýchto trestných činov musí prevyšovať záujem na trestnom stíhaní a potrestaní obvineného. Táto skutočnosť si vyžaduje dôsledné vyhodnotenie závažnosti trestného činu, okolností prípadu, osoby obvineného na spáchanom trestnom čine a jeho následkoch.⁵²

Uznesením o podmiennečnom zastavení trestného stíhania sa obvinenému určí skúšobná doba v rozmedzí dvoch až desiatich rokov, z čoho možno usudzovať, že v tomto štádiu trestného konania ešte nie je isté, či sa v trestnom stíhaní bude pokračovať, pretože zastavenie nie je definitívne, ale iba podmiennečné. Účelom tejto lehoty je naplnenie účelu spolupráce medzi obvineným a štátom. V rámci predmetného uznesenia sú obvinenému uložené aj primerané povinnosti, konkrétne povinnosť ďalšej spolupráce s OČTK a súdom na objasňovaní trestného činu a na zisťovaní a usvedčovaní páchatel'ov.⁵³

⁵² IVOR, J. *Optimalizácia prípravného konania trestného*. Praha: Leges, 2017, s. 495.

⁵³ Ako podmienky nemožno uložiť zákaz činnosti, resp. zákaz pobytu, čo by fakticky bolo možné označiť ako tzv. skryté ukládanie trestov, čo je neprípustné.

V aplikačnej praxi môže táto situácia skončiť nasledovnými spôsobmi:

- prvým je, že osoba spolupracujúceho obvineného počas skúšobnej doby riadne plnila povinnosti uložené v uznesení, a teda prokurátor **po uplynutí** tejto doby rozhodne o tom, že **spolpracujúci obvinený sa osvedčil**;
- opačná situácia môže nastať v prípade, ak spolupracujúci obvinený neplní povinnosti uložené v uznesení, v takom prípade prokurátor **nemusí čakať na uplynutie skúšobnej doby**, ktorá bola obvinenému uložená, ale o neosvedčení sa spolupracujúceho obvineného môže rozhodnúť ešte **počas jej priebehu**. Dôvodom takéhoto rozhodnutia môže byť napríklad fakt, že obvinený odoprel vypovedať alebo zmenil svoju predchádzajúcu výpoveď.

Proti uzneseniu o podmieňnom zastavení trestného stíhania spolupracujúceho obvineného môže poškodený alebo osoba obvineného podať sťažnosť, ktorá vyvolá riadny súdny proces, s čím je previazaná aj situácia, že uznesenie o podmieňnom zastavení trestného stíhania voči spolupracujúcemu obvinenému nenadobudne právoplatnosť, a teda sa nebude môcť vykonať. Zákonnosť dokazovania pri aplikácii predmetného trestno-procesného inštitútu vníma aj potrebu osôb poškodených trestnou činnosťou spolupracujúceho obvineného a ich záujem netkvie iba v dosahovaní účelu trestného konania ale aj v záujme spoločnosti na potrestaní páchatel'a trestnej činnosti, v danom prípade spolupracujúceho páchatel'a.

Predmetný inštitút má v praxi svoje opodstatnenie, najmä pri objasňovaní trestnej činnosti členov zločineckých skupín. Vyplýva to zo skutočnosti, že spolupracujúci obvinení musia v priebehu skúšobnej doby naďalej spolupracovať s OČTK v prípravnom konaní a súdmi na zisťovaní a usvedčovaní páchatel'ov stíhanej trestnej činnosti. Naproti tomu, právni teoretici upozorňujú, že pri uplatňovaní tohto inštitútu celkom absentuje akýkoľvek výchovný prvok, pretože právna úprava je nastavená tak, že spolupracujúci obvinený na to, aby si udržal výhodu vo forme beztrestnosti musí splniť iba jednu podmienku, a to spolupracovať s orgánmi činnými v trestnom konaní a súdom. Inak povedané, spolupracujúci obvinený môže v priebehu skúšobnej doby spáchať akýkoľvek trestný čin, nadnesene povedané, aj trestný čin vraždy, a napriek tomu nepríde o svoj benefit. Táto absurdná situácia, ktorá sa fakultatívne môže vyskytnúť v aplikačnej praxi nenapĺňa podľa nás aspekt zákonnosti, preto sa domnievame, že legitímnou požiadavkou by bolo spolupracujúcemu obvinenému obligatórne uložiť povinnosť v rámci skúšobnej doby viesť riadny život, obdobne, ako to je v inštitúte podmieňného zastavenia trestného stíhania⁵⁴.

Na ďalší problém spôsobujúci nejednoznačnosť v právnej praxi upozorňuje profesor Klátik, ktorý tvrdí, že pri podmieňnom zastavení trestného stíhania voči spolupracujúcemu obvinenému a pri zastavení trestného stíhania môže nastať situácia, že nebude zreteľné, ktorý procesný postup má byť použitý, nakoľko oba inštitúty sú podmienené rovnakými podmienkami. Ako riešenie navrhuje použitie definitívneho zastavenia trestného stíhania voči obvinenému v tom prípade, ak sa významnou mierou podieľal na objasnení a usvedčení páchatel'a trestného činu a podmieňné zastavenie trestného stíhania voči

⁵⁴ K tomu pozri § 216 ods. 4 TP.

spolpracujúcemu obvinenému odporúča použiť v prípade, ak obvinený usvedčil iba jedného páchatel'a, resp. neuviedol rozhodujúce skutočnosti.⁵⁵ Opačnú situáciu prezentuje doktor Žilinka, ktorý tvrdí, že takýto postup nemožno podriaďovať rôznej kvalite dôkazov a z toho dôvodu usudzuje, že podmienené zastavenie trestného stíhania je možné ešte počas prebiehajúcej spolupráce s OČTK a zastavenie trestného stíhania možno vydať až v prípade, keď už došlo k naplneniu účelu spolupráce, t. j. v čase, kedy už ďalšia spolupráca nie je potrebná.⁵⁶ Tu si dovoľíme tvrdiť, že pravda je niekde uprostred, nakoľko sme toho názoru, že definitívne zastavenie trestného stíhania by malo byť použité iba v prípade, ak informácie, ktoré spolupracujúci obvinený uviedol, boli kľúčovými pre objasnenie trestnej činnosti. Podmienené zastaviť trestné stíhanie navrhujeme v prípade, ak je nevyhnutné aby spolupracujúci obvinený podstúpil skúšobnú dobu v rámci ktorej sa predpokladá, že bude naplnená jeho spolupráca so štátom. Nemyslíme si, že nami navrhované riešenie podmieňuje použitie rôznych trestno-procesných inštitútov rôznej dôkaznej situácii, nakoľko sa nestotožňujeme s polarizovaním dôkazov. Na druhej strane je nevyhnutné nastaviť hranice tak, aby bolo jasné, ktorý z uvedených prostriedkov sa aplikuje v praxi. Vieme si preto predstaviť situáciu, kedy spolupracujúci obvinený okrem svojej svedeckej výpovede poskytne aj iné dôkazné materiály, ktoré OČTK môžu vyhodnotiť a ak po zhodnotení všetkých dôkazov vyjde na zreteľ, že tieto objektívne pomohli v usvedčení páchatel'a a bez ich použitia by postihnutie páchatel'a bolo podstatne sťažené, resp. nemožné, navrhujeme použitie meritórneho rozhodnutia, zastavenia trestného stíhania.

Na podklade uvedeného v prípade, ak vyhodnotenie dôkazov preukáže ich opodstatnenosť v trestnom konaní, čoho následkom bude naplnenie účelu spolupráce, domnievame sa, že by bolo na mieste umožniť osvedčenie sa obvinenému ešte pred uplynutím skúšobnej doby. V tomto kontexte navrhujeme modifikáciu ustanovenia § 219 ods. 1 TP v tom zmysle, aby k osvedčeniu obvineného došlo ešte pred uplynutím skúšobnej doby, v prípade naplnenia účelu spolupráce s OČTK.

3.1.4 Prerušenie trestného stíhania voči spolupracujúcemu obvinenému

Právnu úpravu tohto inštitútu nachádzame v ustanovení § 228 ods. 3 TP. Je možné povedať, že na jeho základe zákonodarca vytvoril procesné podmienky na alternatívne skončenie trestných vecí v prípadoch takých trestných činov, pri ktorých je vo významnej miere dotknutý verejný záujem a záujem štátu na objasnení trestných činov a zároveň zistenie a usvedčenie takýchto páchatel'ov prevyšuje záujem spoločnosti na ich potrestaní.

Na takýto procesný postup je výnimočne oprávnený policajt, a to po predchádzajúcom súhlase prokurátora. Zároveň platí, že predmetný trestno-procesný inštitút je aplikovateľný tak v rámci prípravného konania, ako aj v rámci konania pred súdom. Predchádza mu rozhodnutie o vylúčení trestného konania proti obvinenému zo spoločného konania podľa § 21 ods. 1 TP na samostatné konanie, čím sa vytvoria právne predpoklady, aby spolupracujúci

⁵⁵ KLÁTIK, J. Podmienené zastavenie trestného stíhania – alternatívny spôsob riešenia trestnej veci. *Justičná revue*. 2007, roč. 59, č. 1, s. 31–39.

⁵⁶ ŽILINKA, M. Spolpracujúca osoba a procesné postupy podľa Trestného poriadku. *Justičná revue*. 2007, roč. 59, č. 5, s. 624.

obvinený mohol byť vypočutý v pôvodnom konaní v procesnom postavení svedka. Teda, po prerušení trestného stíhania bude osoba v ďalšom konaní vypočutá ako svedok, pričom nie je možné opomenúť ani použitie zastavenia trestného stíhania, podmieneného zastavenia trestného stíhania spolupracujúceho obvineného či mimoriadneho zníženia trestu.⁵⁷

Aj v tomto prípade musí byť naplnená základná negatívna podmienka, a síce, že trestné stíhanie sa nesmie prerušiť voči organizátorovi, návodcovi a objednávateľovi trestného činu na objasnení ktorého sa podieľal.

Rovnako ako v predchádzajúcich procesných postupoch, ani v prípade prerušenia trestného stíhania nie je podmienkou, aby sa spolupracujúci obvinený podieľal na páchaní taxatívne vymedzených trestných činov, ale môže byť trestne stíhaný pre akýkoľvek iný trestný čin.

Rozhodnutie o prerušení trestného stíhania voči spolupracujúcej osobe je rozhodnutím tzv. predbežnej povahy, ktoré má prechodný charakter, v rámci ktorého by malo dôjsť k naplneniu účelu spolupráce.

Okrem jeho aplikácie v rámci prípravného konania je možné rozhodnúť o ňom aj v konaní pred súdom. Toto oprávnenie vyplýva súdu z ustanovení § 241 ods. 1 písm. d) TP a 244 ods. 1 písm. e) TP, čiže k takémuto rozhodnutiu môže súd dospieť aj pri preskúmaní, resp. pri predbežnom prejednaní obžaloby. Prerušiť trestné stíhanie je tiež možné aj na hlavnom pojednávaní, k čomu dáva oprávnenie § 283 ods. 1 TP, ktorý vymedzuje, že súd môže prerušiť trestné stíhanie, ak sa na hlavnom pojednávaní zistí, že je tu naplnená niektorá z okolností uvedených v ustanovení § 228 ods. 3 TP.

3.2 Mimoriadne zníženie trestu

Zákonné predpoklady uplatnenia inštitútu mimoriadneho zníženia trestu práve na osobu spolupracujúceho obvineného, boli do nášho právneho poriadku doplnené až novelou trestných kódexov, účinnou od 1. januára 2006, kedy boli rozšírené dôvody, v rámci ktorých súd môže uložiť trest pod dolnú hranicu trestnej sadzby, konkrétne v prípade pomoci páchatel'a pri objasňovaní závažnej trestnej činnosti, alebo v prípade konania o dohode o vine a treste. Súd teda môže pristúpiť k zníženiu trestu pod dolnú hranicu trestnej sadzby u spolupracujúceho obvineného za predpokladu, že sú **kumulatívne** splnené nasledujúce podmienky:

- ide o páchatel'a, spolupracujúcu osobu, ktorý zvlášť významnou mierou prispel k objasneniu trestného činu spáchaného v prospech zločineckej skupiny alebo teroristickej skupiny;
- páchatel', teda spolupracujúca osoba, napomáhal zabrániť spáchaniu trestného činu, ktorý v prospech zločineckej skupiny alebo teroristickej skupiny iný pripravoval alebo sa o jeho spáchanie pokúsil tým, že oznámil jeho činnosť orgánom činným v trestnom konaní a poskytol im informácie, ktoré by inak nezískali a tak im pomohol zabrániť alebo zmierniť následky trestného činu, zistiť alebo usvedčiť páchatel'ov alebo zabezpečiť dôkazy o trestnom čine v prospech usvedčenia zločineckej skupiny alebo teroristickej skupiny.⁵⁸

⁵⁷ ČENTÉŠ, J. a kol. *Trestný poriadok. Veľký komentár*. 4. aktualizované vyd. Bratislava: Eurokódex, 2019, s. 538.

⁵⁸ § 39 ods. 2 písm. b) TZ.

Vo vyššie uvedenom prípade je spolupráca páchatel'a viazaná iba na jednu skupinu trestných činov, a to trestných činov spáchaných v prospech zločineckej skupiny alebo teroristickej skupiny.

Ďalšie zo zákonných podmienok použitia inštitútu mimoriadneho zníženia trestu na osobu spolupracujúceho obvineného nie sú viazané na jednu skupinu trestných činov, práve naopak. Ide o nasledovné prípady:

- páchatel', resp. spolupracujúca osoba, sa zvlášť významnou mierou podieľal na objasnení trestného činu korupcie podľa ôsmej hlavy tretieho dielu osobitnej časti Trestného zákona, trestného činu založenia, zosnovania a podporovania zločineckej skupiny podľa § 296 TZ, trestného činu založenia, zosnovania a podporovania teroristickej skupiny podľa § 297 TZ alebo obzvlášť závažného zločinu spáchaného organizovanou skupinou, zločineckou skupinou alebo teroristickou skupinou, resp. na zistení či usvedčení jeho páchatel'a tým, že poskytol v trestnom konaní dôkazy o takom čine;
- vzhľadom na povahu a závažnosť spáchaného trestného činu spolupracujúcou osobou má súd za to, že účel trestu možno dosiahnuť aj trestom v kratšom trvaní;
- spolupracujúca osoba nie je zároveň organizátorom, návodcom ani objednávateľom trestného činu o ktorom poskytla dôkazy v trestnom konaní.⁵⁹

Z uvedeného vyplýva, že súd vzhľadom na povahu a závažnosť trestného činu spáchaného spolupracujúcou osobou rozhodne, či účel trestu možno dosiahnuť aj trestom kratšieho trvania, a následne môže znížiť trest pod dolnú hranicu trestnej sadzby ustanovenej trestným zákonom. Netreba zabúdať na fakt, že ide o **fakultatívne rozhodnutie** súdu, teda spolupracujúci obvinený naň nemá právny nárok. Je dôležité uviesť, že vyššie spomínané prostriedky trestného práva procesného sú primárnou možnosťou pre spolupracujúceho obvineného v rámci trestného konania. **Na využitie inštitútu mimoriadneho zníženia trestu, ako prostriedku trestného práva hmotného, musí byť kvalita a kvantita informácií poskytnutých spolupracujúcim obvineným na vyššej úrovni, než informácie poskytované v procesných postupoch a spôsoboch rozhodovania upravených pre spolupracujúceho obvineného v Trestnom poriadku.** Možno teda povedať, že využitie tohto hmotnoprávneho inštitútu prichádza do úvahy v prípadoch, ak u spolupracujúceho obvineného nedošlo k zastaveniu trestného stíhania, k podmiennečnému zastaveniu trestného stíhania a jeho následnému osvedčeniu sa a prokurátor sa rozhodol na takúto osobu podať obžalobu.

Neopomíname ani skutočnosť, že páchatel' musí spolupracovať dobrovoľne a bez nátlaku. Úlohou súdu je v takejto situácii zvážiť, či znížený trest je dostačujúci, prípadne, či výška trestu nie je príliš vysoká vzhľadom na okolnosti.

Na podklade vyššie uvedenej analýzy predmetného hmotnoprávneho prostriedku možno konštatovať, že úmernosť trestu k spáchanému trestnému činu má mimoriadny význam pre

⁵⁹ § 39 ods. 2 písm. e) TZ.

Aplikácia § 39 ods. 2 písm. e) TZ nebude možná v prípade, ak pôjde „len“ o zločin spáchaný organizovanou, zločineckou alebo teroristickou skupinou. Okruh predmetných trestných činov sa totiž vymedzuje na obzvlášť závažné zločiny spáchané týmito zoskupeniami.

dosiahnutie účelu trestu. V opačnom prípade by sme boli svedkami porušovania jedného z nosných princípov trestu, a to spravodlivosti trestu. Možnosť uplatnenia mimoriadneho zníženia trestu práve na spolupracujúceho páchatel'a je v súčasnosti dôležitým nástrojom motivácie páchatel'ov k spolupráci s orgánmi činnými v trestnom konaní a tiež so súdmi, najmä kvôli boju so závažnými druhmi kriminality, ale na druhej strane tento inštitút musí byť, tak ako aj procesno-právne inštitúty previazané so spolupracujúcim obvineným, aplikovaný primerane, aby pri jeho realizácii nedochádzalo k porušovaniu zásad trestného konania.

4 Východiská z komparácie právnych úprav

Na predchádzajúcich riadkoch boli čitateľom predstavené dve krajiny, ktorých právnú úpravu osôb spolupracujúcich s justíciou si autorka vybrala na komparáciu. Prvou zo spomínaných krajín bola susedná Česká republika, ktorú si autorka vybrala práve z dôvodu spoločného historického kontextu, resp. spoločnej právnej kultúry a na pohľad obdobným právnym úpravám. Aj napriek týmto skutočnostiam máme za to, že tuzemská právna úprava má tak spoločné, ako aj rozdielne atribúty právnej úpravy spolupracujúceho obvineného a podnetné myšlienky, ktoré budú východiskom z komparácie, naplnia koncepciu *de lege ferenda*.

Ďalšou komparujúcou krajinou bola Talianska republika. Možno nie je každému jasné prepojenie, resp. paralela tuzemského právneho poriadku s právnym poriadkom práve Talianska a za vhodnejšiu krajinu by považoval niektorú zo susedných krajín, no domnievame sa, že Talianska republika ponúka viacero významných a podnetných inštitútov, ktoré by *pro futuro* mohli byť prínosné pre slovenský právny poriadok. Taliansko možno nazvať krajinou s dlhodobou históriou organizovaného zločinu, o čom svedčí aj jeho explicitná právna úprava v rámci viacerých právnych predpisov. V kontexte predkladaného vedeckého textu je pre nás kľúčový jeden právny predpis, a síce zákon č. 45/2001 o spolupracovníkoch spravodlivosti. Taliansku právnú úpravu v otázke boja proti organizovanému zločinu prostredníctvom spolupracujúceho obvineného považujeme za sofistikovanú a prepracovanú, čoho následkom je aj predkladaná komparácia, výsledkom ktorej budú legislatívne úvahy *de lege ferenda* pre slovenského zákonodarcu.

Máme za to, že poznanie a pochopenie limitov inštitútu spolupracujúceho obvineného a nutnosť jeho inovácie, s ohľadom na historický a kultúrny vývoj vybraných krajín a zistenie poznatkov o cudzom práve pre hľadanie riešení problémov vlastného práva, možno považovať za dostatočný dôvod výberu spomínaných krajín na komparáciu. S ohľadom na to, pripomíname **cieľ príspevku**, ktorým je zhodnotenie slovenskej právnej úpravy spolupracujúceho obvineného prostredníctvom komparácie s českou a talianskou právnou úpravou prostredníctvom špeciálnych zákonov poskytujúcich právnú reguláciu tomuto inštitútu a za využitia komparatistických metód vyvodit' možné závery *de lege ferenda* vo vzťahu k právnej úprave spolupracujúceho obvineného na Slovensku.

Prima facie, najčastejšie identifikovaným znakom všetkých troch komparovaných krajín je aspekt využívania inštitútu spolupracujúceho obvineného v rámci odhaľovania závažnej

trestnej činnosti, zväčša previazanej s organizovanými zločineckými skupinami. Totižto, tak v rámci právnej úpravy Českej republiky, Talianska a tiež Slovenskej republiky, predmetný inštitút môže byť použitý v rámci trestných činov spáchaných členmi organizovanej skupiny, v spojení s organizovanou skupinou či spáchaných v prospech organizovanej zločineckej skupiny. Teda, kategorizácia trestných činov, pri odhaľovaní ktorých je možné tento trestnoprávny nástroj použiť je totožná vo všetkých troch komparujúcich krajinách, *in fine*, možno potvrdiť, že inštitút spolupracujúceho obvineného je považovaný za kľúčový prostriedok boja proti organizovanému zločinu.

Na podklade analýzy uvedenej v predchádzajúcej časti práce, možno vysloviť, že inštitút spolupracujúceho obvineného v rámci tuzemskej právnej úpravy je možné aplikovať v takej trestnej činnosti, ktorá predpokladá prevyšujúci záujem na zistení a usvedčení páchatel'a trestnej činnosti ako záujem na trestnom stíhaní obvineného. Táto podmienka je špecifická pre tuzemskú právnu úpravu a možno uviesť, že v rámci komparovaných právnych úprav v žiadnej z nich nebola identifikovaná. Na takomto podklade je možné uviesť, že podstatou legislatívneho použitia inštitútu spolupracujúceho obvineného v rámci právneho poriadku Slovenskej republiky je odhaľovanie a dokazovanie tých najzávažnejších trestných činov, ktoré sa môžu udiat' v spoločnosti a prioritizácia odhalenia tejto trestnej činnosti je nad záujmom potrestania ich páchatel'ov. S uvedeným zaklasifikovaním sa plne stotožňujeme z dôvodu toho, že v prípade, ak by bolo možné spolupracujúceho obvineného využiť pri akejkolvek trestnej činnosti, resp. voči širšiemu okruhu trestných činov, znegovalo by to výnimočnosť jeho účinku. Inštitút spolupracujúceho obvineného je preto možné považovať za rozhodujúci pre odhaľovanie tých najzávažnejších, najmä organizovaných foriem trestnej činnosti.

Podstatou inštitútu spolupracujúceho obvineného je dohoda medzi obvineným a štátom, na základe ktorej za poskytnutia dôkazne významných informácií, spôsobilých prispieť k objasneniu taxatívne vymedzených trestných činov a ich páchatel'ov, je spolupracujúcemu obvinenému poskytnutý benefit v podobe nepokračovania v trestnom stíhaní, na ktorý by inak nemal nárok. Keďže právny nárok na aplikáciu hmotnoprávneho, resp. trestno-procesných inštitútov spolupracujúceho obvineného neexistuje, možno usúdiť, že o možnosti ich aplikovania rozhoduje v prípravnom konaní, prokurátor, resp. súd v rámci konania pred súdom. Totožná situácia je prítomná aj v právnom poriadku Českej republiky, kde je taktiež na uvážení štátneho zástupcu, či v obžalobe, resp. v dohode o vine a treste označí osobu za spolupracujúcu. V rámci českej právnej úpravy teda platí, že definitívne stanovisko týkajúce sa udelenie statusu spolupracujúceho obvineného vyriekne štátny zástupca. Identicky je nastavená aj právna úprava Talianskej republiky, kde o možnosti označenia osoby za spolupracovníka justície rozhoduje prokurátor.

Na tomto mieste považujeme sa dôležité ešte poznamenať, že predmetný inštitút nie je možné použiť v prípade organizátora, návodcu alebo objednávateľa trestného činu na objasnení ktorého sa spolupracujúci obvinený podieľa. Túto skutočnosť je možné identifikovať v rámci tuzemskej právnej úpravy a čiastkovo v rámci právnej úpravy Českej republiky, ktorá sa ale obmedzuje iba na osobu organizátora a návodcu zločinu, na objasnení

ktorého sa podieľa. V tejto súvislosti sme na podklade českej právnej úpravy identifikovali jeden pozitívny aspekt, ktorý by v prípade aplikácie v rámci vnútroštátnej právnej úpravy viac posilnil zásadu spravodlivosti trestného konania. Ide o situáciu, kedy následkom trestného činu ašpiranta na spolupracujúceho obvineného bolo spôsobenie smrti, resp. ťažkej ujmy na zdraví. Navrhujeme, aby súčasné negatívne podmienky, že spolupracujúcim obvineným nemôže byť návodca, organizátor ani objednávateľ trestného činu na objasnení ktorého sa podieľa, boli doplnené aj o spôsobenie ťažkej ujmy na zdraví, resp. smrti, ako možné následky trestného činu spáchaného osobou ašpirujúcou na získanie statusu spolupracujúceho obvineného. V danom prípade inšpiratívne pôsobí samotný Trestný poriadok, ktorý v ustanoveniach týkajúcich sa podmienenečného zastavenia trestného stíhania alebo zmieru, túto negatívnu podmienku obsahuje, a teda osoba obvineného, ktorá chce využiť trestno-procesný inštitút zmieru, nesmela svojou trestnou činnosťou spôsobiť inému ťažkú ujmu na zdraví alebo smrť. S ohľadom na to navrhujeme rozšíriť doposiaľ negatívne nastavené podmienky uplatnenia tohto inštitútu o následky spôsobenia smrti, resp. ťažkej ujmy na zdraví.

Zastávame názor, že účel spolupráce môže byť dosiahnutý jedine dobrovoľnou spoluprácou obvineného s OČTK a súdom, preto kladne hodnotíme explicitné vymedzenie dobrovoľnosti aplikácie trestno-procesných inštitútov spolupracujúceho obvineného a tiež aj hmotnoprávneho inštitútu mimoriadneho zníženia trestu. Avšak v trestno-procesnom inštitúte zastavenia trestného stíhania podľa § 215 ods. 3 TP a pri inštitúte prerušenia trestného stíhania voči spolupracujúcemu obvinenému podľa § 218 TP, aspekt dobrovoľnosti absentuje. Z toho dôvodu navrhujeme modifikovať jednotlivé ustanovenia doplnením znaku dobrovoľnosti, ako fundamentálneho predpokladu aplikácie inštitútu spolupracujúceho obvineného.

Istú paralelu s dobrovoľnosťou účelu spolupráce vnímame a pretavujeme aj do ďalšej navrhovanej zmeny. Konkrétne, odporúčame zakomponovanie **povinnosti spolupracujúceho obvineného priznať sa k trestnému činu**, pre ktorý sa vedie trestné stíhanie. Trestné stíhanie je možné dočasne odložiť, zastaviť, podmienenečne zastaviť a prerušiť spolupracujúcemu obvinenému pre akýkoľvek trestný čin, nie len pre trestné činy na objasnení ktorých sa podieľal ale zároveň musí kumulatívne platiť, že takéto priznanie spolupracujúci obvinený urobil bez výhrad, je podporované ďalšími dôkazmi, čím je logicky zabránené polemikám o tom, že spolupracujúci obvinený seba obvinil z dôvodu, že je na neho vyvíjaný nátlak, resp. z dôvodu, že sa stal obeťou trestného činu vydierania. I keď sme si vedomí, že nami predostretý návrh môže byť napadnutý odbornou verejnosťou v tom zmysle, že podmieňovanie aplikácie inštitútu spolupracujúceho obvineného vlastným priznaním je v rozpore so zásadou *nemo tenetur se ipsum accusare*, sme toho názoru, že spolupracujúci obvinený má na výber, či bude, alebo nebude spolupracovať s OČTK, či bude napomáhať pri objasňovaní trestnej činnosti alebo nie. Ak sa teda rozhodne pre priznanie, napomáhanie pri objasňovaní trestnej činnosti a pre spoluprácu s OČTK, jednoznačne tvrdíme, že takéto konanie je plne *lege artis*. Pravidlo zákazu donucovania k sebaobviňovaniu má svoje mantinely a nemá slúžiť na to, aby podozrivému alebo obvinenému poskytovalo absolútnu ochranu. Osoba spolupracujúceho obvineného po tom, ako sa rozhodne spolupracovať s OČTK vystupuje v procesnom

postavení svedka, a to aj napriek tomu, že svedkom z materiálneho hľadiska nie je, keďže je páchatelom trestnej činnosti. Nakoľko vystupuje ako svedok, je poučená v zmysle ustanovenia § 130 ods. 1 a 2 TP. Ak sa teda svedok, po zákonom poučení rozhodne vypovedať tak, že usvedčuje seba ale aj ďalšie osoby, nemožno za spravodlivé považovať bránenie svedkovi v takomto konaní a pripísanie mu ho za vinu. Nehovoriac o tom, že v zmysle nami navrhovaných ďalších modifikácií týkajúcich sa osoby spolupracujúceho obvineného, okrem štandardného poučenia v zmysle § 130 TP, by bol spolupracujúci obvinený poučený aj špeciálnou formou poučenia, ktorá ako jednu z náležitostí obsahuje klauzulu o tom, že v prípade porušenia záväzkov ku ktorým sa spolupracujúci obvinený zaviazal, nebude na neho ďalej hľadene ako na spolupracujúceho.

V neposlednom rade priznanie sa k spáchaniu trestného činu je obligatórnym predpokladom uplatnenia statusu spolupracujúceho obvineného v oboch komparovaných krajinách.

Vo svetle všetkých skutočností, ktoré sme predostreli v rámci legislatívy Slovenskej republiky si dovoľujeme navrhnúť aj nasledovné varianty, následkom ktorých bude zefektívnenie právnej úpravy súvisiacej s osobou spolupracujúceho obvineného. V rámci ustanovenia týkajúceho sa dočasného odloženia vznesenia obvinenia navrhujeme jeho zmenu do takej miery, aby po dosiahnutí účelu spolupráce, obvinenie vôbec nebolo vznesené a podmienka by sa viazala na splnenie účelu spolupráce. V prípade, ak právna úprava ostane bez zmeny, aspekt motivácie v tomto trestno-procesnom inštitúte bude aj naďalej neidentifikovateľný.

Čo sa týka podmienčného zastavenia trestného stíhania voči osobe spolupracujúceho obvineného, na udržanie výhody vo forme beztrestnosti, by okrem súčasného predpokladu mala pribudnúť aj ďalšia podmienka, konkrétne **uloženie povinnosti viesť v skúšobnej dobe riadny život**. V tomto smere zastávame názor, že všetky trestno-procesné inštitúty, ktoré je možné aplikovať na osobu spolupracujúceho obvineného by mali vo svojich legálnych ustanoveniach obligatórne obsahovať podmienku, že v rámci skúšobnej doby má spolupracujúci obvinený povinnosť preukázať svojim riadnym správaním a vedením života⁶⁰, že voči nemu nie je potrebné pokračovať v trestnom stíhaní. Túto skutočnosť považujeme za absolútne elementárnu požiadavku na spolupracujúceho obvineného, bez nutnosti bližšieho vysvetľovania jej významu. Navyiac, naše slová potvrdzuje aj fakt, že obdobná situácia platí aj v rámci ustanovenia § 216 TP. Čo sa týka predmetného trestno-procesného inštitútu, taktiež navrhujeme novelizáciu ustanovenia do takej miery, aby osvedčenie spolupracujúceho obvineného bolo možné pred uplynutím skúšobnej doby v prípade, že došlo k naplneniu spolupráce s OČTK.

V neposlednom rade vidíme problém v možnosti, že spolupracujúci obvinený vyviazne z trestného konania úplne beztrestne. V rámci tuzemskej právnej úpravy a tiež právnej úpravy Českej republiky, spolupracujúci obvinený môže v prípade poskytnutia svedectva, ktoré významným spôsobom napomôže k odhaleniu trestnej činnosti vyjsť z trestného konania úplne beztrestne. Aj napriek tomu, že spolupracujúci obvinený zastáva v trestnom konaní, vo veciach odhaľovania závažnej trestnej činnosti privilegované postavenie,

⁶⁰ Pod vedením riadneho života máme na mysli dodržiavanie právnych noriem, plnenie pracovných, rodinných a občianskych povinností. Je nutné uviesť si, že schopnosť spolupracujúceho obvineného viesť riadny život sa nestotožňuje iba s jeho bezúhonnosťou.

pripustenie absolútnej beztretnosti rozhodne vnímame ako príliš liberálny a veľkorysý benefit, ktorý priamou úmerou navyšuje riziko, že spolupracujúci obvinení, zaslepení vidinou vlastnej beztretnosti budú vypovedať aj informácie nezakladajúce sa na pravde a rôznymi ďalšími spôsobmi budú mariť vyšetovanie, čím, v konečnom dôsledku nedôjde k dolapeniu skutočných páchatel'ov. Legislatíva by z morálneho hľadiska mala sledovať cieľ, ktorým by v prípade spolupracujúceho obvineného mala byť úmernosť trestu k spáchanému trestnému činu, nakoľko tento má mimoriadny význam pre dosiahnutie účelu trestu. Keďže účelom trestu je ochrana spoločnosti pred páchatel'om trestného činu, úlohou súdu je uložiť taký druh a výmeru trestu, pri ktorom bude splnený účel trestu. Represia v tomto prípade nie je účelom trestu, ale iba prostriedkom jeho dosiahnutia. S ohľadom na to, sa prikláňame k právnej úprave Talianskej republiky, ktorá spolupracujúcemu obvinenému ukladá trest vždy, aj keď miernejší. Preto navrhujeme, aby bol **spolpracujúci obvinený sankcionovaný vždy, ale miernejším, resp. alternatívnym druhom trestu, okrem trestu odňatia slobody.**

Štúdium organizovanej kriminality a s tým previazaná následná trajektória bádania nás podnietila aj v profilovaní nasledovného návrhu *pro futuro*. Ide o problematiku súvisiacu s odčerpávaním nelegálnych finančných prostriedkov z trestnej činnosti. Jednoznačne totiž zastávame názor, že v prípade, ak ponecháme zločincovi ich majetok pochádzajúci z trestnej činnosti, zanecháme im v rukách prostriedky na ich vlastnú obranu, na financovanie advokátov, ovplyvňovanie svedkov a uplácanie personálneho aparátu štátnych orgánov. Takáto nečinnosť výkonného aparátu štátu môže mať fatálne následky v podobe opätovného investovania výnosov z trestnej činnosti do ekonomiky štátu, čím, na jednej strane dôjde k legalizácii týchto prostriedkov a na strane druhej si páchatel' mocensky posilní svoju pozíciu v spoločnosti, a to bez ohľadu na pôvod týchto prostriedkov. Položme si otázku, čo je dôvodom páchania závažných druhov trestnej činnosti? Je to rozhodne úsilie získať značný majetkový prospech. Peniaze a moc sú dva kľúčové atribúty, ktoré sú hybnou silou potierania organizovanej kriminality. Vezmime zločincovi ich majetok, vezmeme im tým aj ich moc a postavenie. Siahnuť na ich kapitál je ťažiskovou metódou boja proti tejto závažnej kriminalite.

Pozitívnym mementom bolo v tomto smere prijatie relatívne nového právneho predpisu, zákona č. 312/2020 Z. z. o výkone rozhodnutia o zaistení majetku a správe zaisteného majetku v znení neskorších predpisov (ďalej „Zákon o zaistení a správe majetku“), účinného od 1. 1. 2021, ktorým došlo k zavedeniu možnosti dočasného zaistenia majetku pochádzajúceho z trestnej činnosti už v štádiu odhaľovania trestnej činnosti. Zaistením majetku je dočasné obmedzenie práva nakladať s takýmto majetkom v prípade, ak sú splnené zákonné predpoklady na jeho odňatie. Nejde teda o konečné rozhodnutie vo forme konfiškácie (t. j. prepadnutie majetku, prepadnutie veci, zhabanie majetku, zhabanie veci), o ktorej môže *de lege lata* rozhodnúť jedine **súd**. K odčerpaniu výnosov z trestnej činnosti získanej spolupracujúcim obvineným môže dôjsť jedine v prípade, ak je spolupracovník justície odsúdený súdom. Ak prokurátor uplatní svoju právomoc a rozhodne o zastavení trestného stíhania, podmienenom zastavení či prerušení trestného stíhania, neexistuje legálny podklad odčerpania nelegálnych finančných prostriedkov z trestnej činnosti

takémuto spolupracujúcemu obvinenému. Právny stav *de lege lata* v tuzemsku, v rámci trestného práva nevymedzuje hmotnoprávny podklad, ktorý by umožňoval odčerpanie nelegálne získaných finančných prostriedkov spolupracujúcemu obvinenému *ex offi*. Túto skutočnosť považujeme za neuspokojivú, vzbudzujúcu obavy a z toho dôvodu navrhujeme uložiť spolupracujúcemu obvinenému povinnosť previesť výnosy z trestnej činnosti na štát. Takáto konfiškácia majetku pochádzajúceho z trestnej činnosti predstavuje v našom meradle jeden z najefektívnejších nástrojov boja proti organizovanej trestnej činnosti.

ZÁVER

Nosnou témou predloženého príspevku bola osoba spolupracujúceho obvineného, ktorá má podľa nášho **názoru v sebe predpoklady, byť jedným z nástrojov napomáhajúcich k dosiahnutiu spravodlivosti v spoločnosti. Nato je nevyhnutné zabrániť jeho zneužívaniu štátnym aparátom a zabezpečiť, aby bol využívaný a aplikovaný v medziach litery zákona. Záujem na zistení skutkového stavu veci, totiž, nemôže viesť k zisteniu pravdy za každú cenu, teda aj za cenu porušenia zákona, pretože by sme fakticky popreli zásadu zákonnosti na ktorej stojí trestné konanie, a to je nutné obligatórne viesť v súlade so zákonom. Cieľ, v tomto prípade, neposväcuje prípadné nezákonne použité prostriedky.** Osobu spolupracujúceho obvineného je preto možné označiť za kľúčový inštitút pri odhaľovaní závažných foriem organizovanej kriminality, pričom ale názory na jej použitie sú rôzne tak na strane laickej verejnosti, ako aj na strane odbornej verejnosti.

Na podklade uvedeného možno vyvodit' konštatovanie, že je potrebné vykonať dôslednú previerku hodnovernosti takejto výpovede, a teda kvality výpovede spolupracujúcej osoby, pretože prípadné zanedbanie by mohlo byť signálom porušenia garancii spravodlivého procesu. Tento prirodzený mechanizmus konfrontácie takejto výpovede s ďalšími relevantnými skutočnosťami získanými v rámci dokazovania vyplýva z postavenia spolupracujúceho obvineného, ktorý síce formálne vypovedá ako svedok, avšak z materiálneho hľadiska svedkom nie je, keďže trestnú činnosť spáchal priamo a v pozícii svedka sa ocitol iba po použití a aplikácii inštitútu spolupracujúceho obvineného.

Ťažisková oblasť bádania predloženého textu rozoberá poznatky českej a talianskej právnej úpravy v otázkach previazaných so spolupracujúcim obvineným. Tieto vedomosti poslúžili ako základ a východisko pre aplikačné problémy s ktorými sa stretávajú jednotlivé právne úpravy a na podklade analýzy právnych úprav, poskytujeme výstupy pre tuzemskú právnu úpravu, ktoré veríme, utvoria priestor pre diskusiu v odborných kruhoch. *Ergo*, na podklade použitia komparatívnej metódy je možné ustáliť, že vyvodenie možných záverov pre tuzemskú právnu úpravu, napomôže k nájdeniu primeranej hranice prípustnosti dôkazov získaných prostredníctvom spolupracujúceho obvineného.

Chýbajúcu definíciu osoby, ktorá sa rozhodla spolupodieľať na odhaľovaní závažnej trestnej činnosti považujeme za jeden z kľúčových problémov v diapazóne nezrovnalostí previazaných s osobami ochotnými spolupracovať s justíciou. Explicitné nezadefinovanie pojmu

spolpracujúci obvinený následne spôsobuje nezrovnalosti tak v radoch laickej verejnosti ako aj odbornej spoločnosti. Vyjadrujeme presvedčenie, že zedefinovanie osoby spolupracujúceho obvineného *expressis verbis* do Trestného poriadku je v právnom stave *de lege lata*, nevyhnutným krokom na ceste k zefektívneniu celkovej právnej úpravy previazanej s týmto právnym inštitútom. Determinovaním spolupracujúceho páchatel'a vymedzíme zákonné limity jeho možného využívania a nádejame sa, že zabránime prípadnému zneužívaniu tohto inštitútu, čím, v konečnom dôsledku, dôjde k posilneniu princípu právnej istoty.

Na podklade analýzy tak talianskej právnej úpravy, ako aj českej právnej úpravy, ktoré vo svojich kódexoch obsahujú explicitné vymedzenia osôb spolupracujúcich so spravodlivosťou si dovoľujeme konštatovať, že precíznejšia právna úprava inštitútu spolupracujúceho obvineného v tuzemsku, jeho exaktné vymedzenie v rámci Trestného poriadku *pro futuro*, zabránilo vznikaniu aplikačných problémov a nejasnosti pri jeho využívaní v aplikačnej praxi. S ohľadom na skutočnosti uvedené vyššie v texte si dovoľujeme predostrieť ustanovenie, ktoré by výslovne zedefinovalo osobu spolupracujúceho obvineného, rámcovo, **vo forme návrhu legislatívnej zmeny Trestného poriadku, a to prostredníctvom samostatného ustanovenia:**

Odsek 1: Za osobu spolupracujúceho obvineného sa považuje osoba:

- *poskytujúca prokurátorovi informácie o závažnej trestnej činnosti súvisiacej najmä s organizovanou trestnou činnosťou a ktorej výpoveď je schopná významným spôsobom napomôcť k objasneniu trestnej činnosti;*
- *ktorej výpoveď musí byť obligatórne podporená ďalšími dôkazmi.*

Odsek 2: Spolpracujúci obvinený má povinnosť:

- *priznať sa k spáchaniu trestného činu;*
- *písomne prehlásiť, že súhlasí s označením spolupracujúca osoba;*
- *písomne prehlásiť, že poskytla všetky informácie, ktorými disponovala o trestnej činnosti;*
- *udeliť súhlas na skúmanie svojho osobnostného stavu, ktorého preukázaním bude schopnosť, resp. neschopnosť osoby byť spolupracovníkom justície;*
- *po výsluchu podpísať, tzv. formálne prehlásenie o tom, že aj v budúcnosti poskytne korešpondujúcu výpoveď;*
- *finančné prostriedky nadobudnuté z nelegálnej trestnej činnosti previesť na štát.*

Odsek 3: Spolpracujúci obvinený má právo na:

- *špeciálnu formu poučenia pred výsluchom, obsahom ktorej sú mimoriadne aspekty vyzdvihujúce výnimčnosť inštitútu spolupracujúceho obvineného. Ide najmä o nasledovné aspekty poučenia:*
  - a) *vysvetlenie významu označenia za osobu spolupracujúcu so spravodlivosťou;*
  - b) *povinnosť zotrvania na svojej výpovedi aj v ďalších štádiách trestného konania;*
  - c) *podanie úplnej a pravdivej výpovede aj v ďalších štádiách trestného konania, ktorá bude schopná významne prispieť k odhaleniu závažnej trestnej činnosti;*
  - d) *následky prípadného porušenia záväzkov spolupracujúceho obvineného;*

e) súhlas s tým, že dôjde k objektívnemu prevereniu osobnostných predpokladov spolupracujúceho obvineného, a to najmä s ohľadom na dôveryhodnosť a spoľahlivosť jeho tvrdení, spôsob predchádzajúceho života, sklon k páchaniu trestnej činnosti, vzťah spolupracujúceho obvineného s osobou, resp. osobami voči ktorým chce podať výpoveď, dôvody rozhodnutia priznať sa a usvedčiť iných z trestnej činnosti;

- poskytnutie výhod až po tom ako skutočnosť, ktoré vypovedal budú vyhodnotené ako schopné napomôcť k objasneniu trestnej činnosti;
- zabezpečenie ochrany v prípade, ak jej v súvislosti so spoluprácou so spravodlivosťou objektívne hrozí nebezpečenstvo obrozovania života alebo zdravia.

Odsek 4: Osobu nie je možné považovať za spolupracujúcu v prípade, ak:

- porušuje niektorú z povinností uvedených v rámci predchádzajúceho odseku;
- spácha trestný čin naznačujúci opätovné začlenenie do kriminálneho prostredia.

Na podklade komparovaných právnych úprav je možné zákonodarcovi navrhnúť, obligatórne zavedeniu **formálneho prehlásenie** aspiranta na spolupracujúceho obvineného o tom, že súhlasí so statusom spolupracujúceho obvineného a je si vedomý svojich záväzkov voči štátu. V danej forme prehlásenia by sme navrhovali uvádzať informácie, ktoré sú podstatné pre účely objasňovania trestnej činnosti aspiranta. Zároveň by v tejto dohode spolupracujúci obvinený vyslovil, že vypovedal všetky známe skutočnosti o trestnej činnosti k objasneniu ktorej prispieva svojou výpoveďou. Zaviazal by sa v nej k tomu, že v prípade, ak konanie dospeje do štádia pred súdom bude dodržiavať záväzky uvedené v prehlásení. Takéto formálne prehlásenie by bolo legálnym podkladom na rozhodnutie prokurátora o tom, či nariadi aplikáciu jedného z možných procesných nástrojov spolupracujúceho obvineného, alebo podá obžalobu. Máme za to, že zakotvením takéhoto formalizovaného prehlásenia dôjde v tuzemskej právnej úprave k deklarácii výnimočného a špeciálneho postavenia spolupracujúceho obvineného.

Na podklade legislatívneho vymedzenia *de lege lata* možno vyabstrahovať niekoľko aplikačných problémov, ktoré môžu narušiť zákonnosť, ako nosný pilier trestného dokazovania. Preto bolo cieľom analýzy vymedzenie právnej úpravy do takej miery, aby využívanie inštitútu spolupracujúceho obvineného bolo v súlade so zásadami trestného konania, pretože posilnenie diskrečnej právomoci prokurátora je potrebné vyvážiť adekvátnym systémom overovania výpovedí poskytnutých spolupracujúcou osobou. S ohľadom na to, sme sa rozhodli zosúladiť rezultát úvah, ktoré vyplynuli z daného príspevku a venujú sa najmä zásadám a pravidlám dokazovania:

- dôkaz získaný z výpovede spolupracujúceho obvineného musí byť vykonaný výhradne v súlade so zákonom;
- spolupracujúcemu obvinenému musia byť garantované ľudské práva a slobody tak, ako sú zakotvené v Ústave SR, v Dohovore o základných právach a slobodách, Trestnom zákone a Trestnom poriadku;

- spolupracujúci obvinený nesmie byť k svojej výpovedi nijakým spôsobom donucovaný, akýkoľvek fyzický alebo psychický nátlak na osobu spolupracujúceho obvineného je zakázaný;
- výpoveď spolupracujúceho obvineného musí byť dobrovoľná;
- hodnovernosť výpovede spolupracujúceho obvineného musí byť verifikovaná ďalšími dôkazmi;
- dôkaz získaný výpoveďou spolupracujúceho obvineného musí byť vyhodnotený vo svetle všetkých dôkazov, naprieč celým trestným konaním. Zákondarca neurčuje dôkaznú silu jednotlivých argumentov, preto je nevyhnutné, výpoveď spolupracujúceho obvineného posúdiť vo svetle všetkých skutočností, ktoré môžu prispieť k náležitému objasneniu trestnej veci;
- intenzita prieskumu vyžadovaného vo vzťahu k dôkazu poskytnutému spolupracujúcim obvineným je priamo úmerná významu dohody, ktorú tento spolupracujúci obvinený získa výmenou za dôkaz, ktorý poskytne. Musí byť preukázané, že výpoveď spolupracujúceho obvineného nie je motivovaná len dosiahnutím benefitov v rámci trestného konania;
- obhajobe obvineného musí byť zabezpečená možnosť klásť otázky;
- je nevyhnutné odstrániť nezrovnalosti v rámci hodnotenia vierohodnosti výpovede spolupracujúceho obvineného v prípade, ak nevypovedá vždy totožne o konkrétnej veci. Musí sa, teda, skúmať tzv. vnútorná stálosť vyhlásení spolupracujúceho obvineného, ktorú je možné odčítať zo spontánnosti a stálosti jeho výpovede v zásadných atribútoch a z množstva opisného obsahu;
- obžalobe musí byť zaručená možnosť napadnúť dôveryhodnosť spolupracujúceho obvineného;
- sudy musia zväziť prípadnú tendenčnosť výpovede spolupracujúceho obvineného.

Inštitút spolupracujúceho obvineného, na podklade celkového rozboru predostretého vo vedeckom príspevku, hodnotíme ako silný nástroj boja proti organizovanej kriminalite, avšak na to, aby o jeho využívaní neexistovali legálne pochybnosti, by mal byť využívaný v synergii s inými vyšetrovacími prostriedkami a výpovede spolupracujúcich osôb by mali byť vždy, obligatórne, preverované aj s ohľadom na iné dôkazné zdroje.

Veríme, že nami predstreté návrhy na legislatívne modifikácie napomôžu k vyriešeniu problému dokazovania, s ktorým vyvstáva celý rad praktických otázok a pochybností. Zastávame názor, že hodnota spolupráce spolupracujúcich obvinených a výpovede nimi poskytnuté, musia byť nevyhnutne na takej úrovni, aby prevýšili nemorálnosť celého ich predchádzajúceho konania. Je teda na mieste podrobiť skúmaniu celý proces týkajúci sa spolupracujúcich obvinených, aby výhody, ktoré im boli ponúknuté nedehtonostovali spravodlivosť, ako najvýraznejší prvok trestného procesu vôbec. Právo na riadny chod spravodlivosti v demokratickej spoločnosti, zastáva výhradné miesto a nesmie byť obetované tomu, čo je výhodné.